

Druk nr 192/21
z dnia 16.11.2021

Projekt niniejszego aktu prawnego
nie budzi zastrzeżeń pod względem
formalno - prawnym.

Projekt

16.11.2021 r.
dnia

RADCA PRAWNY
Bartosz Marchel

**UCHWAŁA NR
RADY MIASTA ZDUŃSKA WOLA**

z dnia 2021 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Zduńska Wola na lata
2021-2024**

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2021 r. poz. 1372 i 1834) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 r. poz 710 i 954) uchwała się, co następuje:

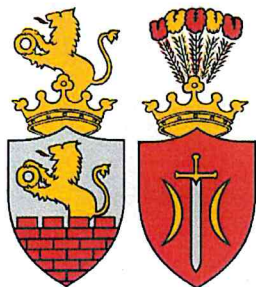
§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Zduńska Wola na lata 2021-2024 po pozytywnym zaopiniowaniu przez Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. 1. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

2. Uchwała podlega podaniu do publicznej wiadomości poprzez rozplakatowanie na tablicach ogłoszeń w Zduńskiej Woli w Urzędzie Miasta oraz w Pasażu Powstańców Śląskich i przy ul. 1-go Maja, a także poprzez zamieszczenie jej treści na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miasta Zduńska Wola.

SEKRETARZ MIASTA
Izabela Dobrowolska

Załącznik do uchwały nr
Rady Miasta Zduńska Wola
z dnia.....2021 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
MIASTA ZDUŃSKA WOLA NA LATA 2021-2024

Spis treści

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami na poziomie województwa i powiatu
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 5.1 Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2021-2024 z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta
 - 5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta
 - 5.2.1 Charakterystyka miasta
 - 5.2.2 Zarys historii miasta
 - 5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
 - 5.3.1 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków
 - 5.3.2 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków
 - 5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
 - 5.5 Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków
 - 5.6 Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta
 - 5.6.1 Dziedzictwo materialne
 - 5.6.2 Dziedzictwo niematerialne
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami
 - 9.1 Dotacje
 - 9.2 Programy operacyjne Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu
 - 9.3 Środki europejskie
10. Realizacja i finansowanie przez miasto Zduńska Wola zadań z zakresu ochrony zabytków
11. Bibliografia
12. Spis tabel
 1. Wstęp

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Zduńska Wola na lata 2021-2024, zwany dalej „Programem”, jest podstawowym dokumentem służącym do podejmowania działań w obszarze projektów związanych z ochroną zabytków, ochroną krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania

i promowania dziedzictwa kulturowego Miasta Zduńska Wola. Określa on zasadnicze kierunki działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

Zduńska Wola ma dzisiaj 196 lat i z racji swojego późnego rodowodu nie ma wielu cennych obiektów zabytkowych. W jej administracyjnych granicach zlokalizowanych jest dziesięć miejsc - obiektów i budynków wpisanych do rejestru zabytków, czyli objętych jedną z ustawowych form ochrony, a tym samym najcenniejszych dla zduńskowolskiego dziedzictwa kulturowego. Spośród dziesięciu trzy z nich: Dom urodzenia św. Maksymiliana Kolbego przy ul. Kolbego 9 w Zduńskiej Woli, Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny przy ul. Kościelnej 20 oraz budynek gimnazjum męskiego przy ul. Sieradzkiej 29, gdzie dzisiaj swoją siedzibę ma, Liceum Sztuk Plastycznych im. Katarzyny Kobro są dodatkowo objęte ustaleniami ochrony miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Prowadzona przez Prezydenta Miasta Zduńska Wola gminna ewidencja zabytków obejmuje łącznie 285 domów, budynków, zabudowań, kościołów, cmentarzy, zespołów zabudowań pofabrycznych, oficyn, magazynów, hal, kapliczek, parków, ogrodzeń i układów urbanistycznych. Ujęto w niej również 13 stanowisk archeologicznych. Należy podkreślić, że wszystkie obiekty o wartościach kulturowych nadają miastu charakterystyczny klimat, decydują o jego wyglądzie oraz odróżniają je od innych miast. Zduńska Wola, ze względu na swoją historię, jest miejscem wyjątkowym. Leżące u początków miasta: wielokulturowość, wielowyznaniowość oraz wielonarodowościowość zapisały się w budynkach kościołów należących do wyznawców różnych religii, w cmentarzach: żydowskim, katolickim, ewangelickim, baptystów i odcisnęły w architekturze, co razem złożyło się na zduńskowolskie dziedzictwo kulturowe.

Wielką odpowiedzialnością Zduńskiej Woli, miasta młodego, niespełna dwustuletniego, jest troska o zachowanie oraz upowszechnianie swojego dziedzictwa kulturowego. Niniejszy dokument rozpatruje je jako fundament tożsamości społeczności lokalnej. Dziedzictwo kulturowe rozumie jako dobra pozostawione przez poprzednie pokolenia: symboliczne miejsca oraz świadectwa materialne związane z tradycją i historią miasta. Wszystkie one składają się na przestrzeń, którą mieszkańcy waloryzują, a przez to nadają jej znaczenie szczególne, jednakowo dla wszystkich zrozumiałe. To właśnie zbiorowe odczytywanie znaczeń zacieśnia więzi między mieszkańcami i wzmacnia poczucie przynależności – buduje tożsamość.

Ten oto dokument stanowi kontynuację dwóch poprzednich programów opieki nad zabytkami Miasta Zduńska Wola: na lata 2013-2016, który został przyjęty uchwałą nr XXX/375/12 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 20 grudnia 2012 r. oraz na lata 2017-2020, przyjętego uchwałą nr XXXVIII/328/17 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 10 kwietnia 2017 r. Wskazane w tych dokumentach najważniejsze działania związane z zabytkami miasta zostały przeanalizowane, a sformułowane w nich cele zostają utrzymane. Ich realizacja w poprzednich latach wykazała, że kierunki działań przyjęto prawidłowo i przyniosły one wymierne, pozytywne efekty w postaci zrealizowanych zadań na rzecz zachowania zabytków Zduńskiej Woli. Wprowadzane tym opracowaniem modyfikacje uwzględniają nowe uwarunkowania prawne oraz społeczno-gospodarcze, a także aktualny stan zachowania dziedzictwa i zadania już zrealizowane.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Zduńska Wola na lata 2021–2024 również, zgodnie z wytyczną ustawową, obejmuje okres najbliższych czterech lat. Został sporządzony przez Prezydenta Miasta Zduńska Wola, a opracowany w Biurze Strategii i Rozwoju Miasta Urzędu Miasta Zduńska Wola. Po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków program zostaje przyjęty przez Radę Miasta Zduńska Wola i ogłoszony w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym. Od dnia ogłoszenia, co dwa lata prezydent sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia radzie miasta.

Program zawiera przegląd stanu dziedzictwa kulturowego Zduńskiej Woli, analizę dokumentów krajowych, wojewódzkich i powiatowych zawierających odniesienia do ochrony zabytków w Zduńskiej Woli oraz definiuje główny cel strategiczny, cele operacyjne i kierunki oraz szczegóły działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami, przewidzianych do realizacji w latach 2021-2024.

Ważną częścią dokumentu są również wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków oraz gminna ewidencja zabytków.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Program opieki nad zabytkami Miasta Zduńska Wola na lata 2021–2024 został opracowany na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 i 954), zwany dalej „Ustawą”. Zgodnie z art. 87 ust. 2 Ustawy celem programu jest:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyekspozowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

Obowiązek ochrony zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem zarówno państwa polskiego, jak i każdego obywatela. Zgodnie z art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej „Rzeczypospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...)”, a ochrona zabytków i opieka nad zabytkami jest jednym z najważniejszych elementów tego dziedzictwa. W art. 86 KRP zapisano, że „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. (...)”. Ponadto art. 6 mówi o tym, że „Rzeczypospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”.

Podstawowym dokumentem prawnym, podającym zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest Ustawa. Pojęciem zabytku określa ona nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Ustawa wyodrębnia zabytki ruchome i nieruchome oraz zabytki archeologiczne. Wszystkie podlegają ochronie i opiece bez względu na ich stan zachowania. Do grupy zabytków nieruchomości ustawodawca zaliczył: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Natomiast zabytkami ruchomymi są w szczególności dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty, zaliczane do pamiątek historycznych militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery, wytwory techniki, tu zwłaszcza urządzenia, środki transportu, maszyny i narzędzia, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Zabytkami archeologicznymi są: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany i relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochrona wszystkich trzech grup zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań, które zapewnią warunki prawne, organizacyjne i finansowe umożliwiające trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, a także zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla ich wartości, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego z nich korzystania, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę, kontrola ich stanu zachowania i przeznaczenia oraz uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez ich właścicieli lub posiadaczy. Polega ona w szczególności na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku, prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Organami ochrony zabytków w Polsce, zgodnie z art. 89 Ustawy są: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje wykonuje Generalny Konserwator Zabytków, a jego zadania wskazane są w art. 90 przywoływanej Ustawy oraz wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje wykonuje wojewódzki konserwator zabytków z zadaniami przypisanymi w art. 91. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć w drodze porozumienia wykonywanie części kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków gminom i powiatom, z wyjątkiem prowadzenia rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

W art. 7 Ustawy określone są cztery możliwe formy ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków, wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego. Poza podstawowymi formami Ustawa wymienia: ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, w decyzji o warunkach zabudowy, w decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, w decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub w decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Rejestr zabytków zlokalizowanych w granicach województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy

na podstawie decyzji wydanej przez niego z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji w wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Na podstawie decyzji Wojewódzki Konserwator Zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym. Wykreślenia również są wolne od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków – na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu – w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej może, na wniosek

ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury za pomnik historii. Robi to w drodze rozporządzenia. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego musi uzyskać opinię Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Światowego Dziedzictwa wniosek o wpis pomnika historii na „Listę światowego dziedzictwa UNESCO” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. Trzecią ustawową formą ochrony zabytków jest park kulturowy. Tworzy się go w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może być powoływany przez radę miasta, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ochrona zabytków jest ustawowym zadaniem każdej gminy w Polsce. Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2021 r. poz. 1372 i 1834) zadaniami własnymi gminy są sprawy „kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Również inne zadania własne samorządu gminnego pośrednio obejmują sprawy związane z ochroną zabytków. Są to obszary związane z: ładem przestrzennym, gospodarką nieruchomościami, ochroną środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnymi drogami, ulicami, mostami, placami oraz organizacją ruchu drogowego, bibliotekami gminnymi i innymi instytucjami kultury, kulturą fizyczną i turystyką, zielenią gminną i zadrzewieniami, cmentarzami gminnymi, utrzymaniem gminnych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych oraz promocją gminy.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się również w szeregu innych, obowiązujących ustaw:

- ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. 2020 r. poz. 1668 i 1378 oraz z 2021 r. poz. 1038 i 1834) oraz ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920 oraz z 2021 r. poz. 1038 i 1834);

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973), która mówi m.in. o tym, że ochrona powierzchni ziemi polega na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych;

- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 i 1718), definiującej w art. 5 pkt. 23 walory krajobrazowe jako wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, estetyczno-widokowe obszaru oraz związane z nimi rzeźba terenu, twory i składniki przyrody oraz elementy cywilizacyjne, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka. Ustawa jasno określa również, że zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków musi wydać wojewódzki konserwator zabytków.;

- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021 r. poz. 815 i 1899), w rozumieniu której celem publicznym jest między innymi opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa m.in. postępowanie w zakresie gospodarowania nieruchomościami objętymi prawną ochroną konserwatorską;

- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194), gdzie w art. 1 ust. 2 zapisano, że sprawowany przez państwo mecenat nad działalnością kulturalną polega na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami, a art. 1 ust. 4 podaje, że mecenat nad działalnością kulturalną sprawują również jednostki samorządu terytorialnego;

- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057 oraz z 2021 r. poz. 1038, 1243 i 1535), która określa zasady prowadzenia działalności pożytku publicznego w sferze zadań publicznych, obejmującej również działania w obszarze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r. poz. 741, 784, 922, 1873 i 1986) polecającej uwzględnianie w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wymagań ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;

- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333, 2127 i 2320 oraz z 2021 r. poz. 11, 234, 282, 784 i 1986) – jej przepisy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, m.in. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r. poz. 902 i 1641), według której muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami. Wymienione cele są realizowane m.in. przez przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny dla celów naukowych, a także zabezpieczanie i konserwację zbiorów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody;

- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479) mówiącej, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164 i 398).

Ochronę krajobrazu kulturowego zapewniają zapisy:

- ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola na lata 2021-2024 jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami oraz zbieżny ze strategicznymi celami wyrażonymi w krajowych strategiach i programach obejmujących obszary ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Głównym dokumentem strategicznym określającym cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022. Został on przyjęty przez Prezesa Rady Ministrów Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Wymienia go m.in. Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030, przyjęta uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Strategia wskazuje w celu szczegółowym 2. priorytet 2, którym jest ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie

i zachowywanie dzieł kultury. Podnosi on, że jednym z kluczowych zadań państwa w tym obszarze jest dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. I właśnie w tym celu realizowany jest projekt strategiczny pn. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022. Program 2019-2022 określa cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz wskazuje środki służące do ich realizacji. Głównym celem programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Program 2019-2022 porusza trzy główne obszary tematyczne. Zostały one wskazane w trzech celach szczegółowych, z których każdy podzielono na dwa główne kierunki działania:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek 1: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

Kierunek 2: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunek 1: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunek 2: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa

Kierunek 1: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości

Kierunek 2: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

Wyznaczone w ramach kierunków zadania są realizowane na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym oraz zakładają osiągnięcie wyznaczonych celów w perspektywie czterech lat. Program 2019-2022 jest jednym ze szczebli zarządzania strategicznego ochroną i opieką nad zabytkami w Polsce opisanym w ustawie. Analogiczne dokumenty powstają w województwach, powiatach i gminach.

Zagadnienia związane z ochroną oraz wykorzystaniem potencjału dziedzictwa kulturowego znajdują się również w innych krajowych dokumentach strategicznych oraz planistycznych. Należy do nich m.in. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności wśród głównych kierunków interwencji wymienia objęcie miejscowymi planami zagospodarowania całej rozwojowej przestrzeni polskich miast i wprowadzenie instytucjonalnych rozwiązań premiujących samorządy posiadające tego rodzaju plany na większości swojego obszaru, a także regulacje minimalizujące koszty związane ze zwiększaniem obszaru objętego planami zagospodarowania przestrzennego. Jednym z wymienianych w tym dokumencie kierunków jest wspieranie procesów digitalizacji i upowszechniania zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 jest najważniejszym dokumentem strategicznym kraju dotyczącym zagospodarowania przestrzennego. Została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Przedstawiona w dokumencie wizja zagospodarowania przestrzennego kraju określa cele i kierunki polityki zagospodarowania w perspektywie najbliższych dziewięciu lat. Celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,

- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżymie ochronnym,

- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,

- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola na lata 2021 - 2024 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023 został przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego w dniu 27 października 2020 r. uchwałą nr XXI/352/20 (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 7131). Jest on podstawowym dokumentem określającym politykę samorządu województwa w obszarze sprawowania opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego odpowiednim wykorzystaniem. Województwo łódzkie ma być regionem wyróżniającym się różnorodnością walorów dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej, stanowiących podstawę wielokulturowej tożsamości województwa. Przy tak ujętej wizji celem strategicznym jest: zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej. Osiągnięciu tego celu ma sprzyjać realizacja trzech celów operacyjnych: 1. Atrakcyjność krajobrazu kulturowego, 2. Zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym, 3. Tożsamość wielokulturowa regionu.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 została przyjęta uchwałą nr XXXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6 maja 2021 r. Jest ona odpowiedzią władz województwa na zmieniające się uwarunkowania i wyzwania, przedstawia spójny plan powiązanych i przemyślanych działań w perspektywie najbliższej dekady, stanowiący punkt wyjścia do szerokiej współpracy, której efektem będzie podniesienie jakości życia mieszkańców województwa łódzkiego.

Strategia 2030 jest odpowiedzią na wyzwania wewnętrzne i globalne, jakie stoją przed województwem łódzkim. Podejmowane w ramach strategii działania będą służyły ograniczeniu negatywnych skutków procesów demograficznych związanych z depopulacją i starzeniem się społeczeństwa, podnoszeniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, w tym transformacji w kierunku Przemysłu 4.0. Niezbędnym warunkiem tych przemian będzie rozwój cyfryzacji i całego sektora e-usług. Dla zapewnienia spójności społecznej podejmowane będą działania zmierzające do zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług w zakresie ochrony zdrowia, polityki społecznej, edukacji, kultury, sportu i turystyki. Kompleksowa poprawa dostępności województwa sprzyjać będzie budowaniu spójności terytorialnej. Wskazane działania koncentrują się na przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom, jak również na wzmacnianiu wewnętrznych potencjałów. Wymiar terytorialny interwencji będzie kontynuowany, dostosowany do potrzeb i możliwości rozwojowych poszczególnych terytoriów, w tym Obszarów Strategicznej Interwencji wskazanych z poziomu krajowego i regionalnego. Koncentracja interwencji na tych obszarach będzie służyła wyrównywaniu szans rozwojowych poszczególnych obszarów województwa i budowaniu jego spójności terytorialnej.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego przyjęty uchwałą nr LV/679/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r. Plan określa cele

i kierunki rozwoju przestrzennego regionu, natomiast w zakresie dziedzictwa kulturowego założono działania obejmujące:

1. Ochronę dziedzictwa poindustrialnego, przemysłowego poprzez działania rewitalizacyjne.
2. Ochronę zabytków architektury sakralnej, ze szczególnym znaczeniem zabytków architektury drewnianej.
3. Ochronę dziedzictwa kulturowego drewnianej zabudowy gospodarki wiejskiej.
4. Rewitalizacja, odbudowa architektury obronnej.
5. Kształtowanie tradycji regionalnych i wielokulturowych.

Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020

Głównym celem Programu jest wykreowanie atrakcyjnego turystycznie wizerunku regionu łódzkiego poprzez realizację kompleksowych działań organizacyjnych, inwestycyjnych i promocyjnych. Program określa kierunki rozwoju szeroko rozumianej oferty turystycznej, produktów turystycznych, infrastruktury, kształtowania przestrzeni turystycznej, kształtowania polityki promocyjnej, zarządzania turystyką w regionie.

Główne cele Programu to:

- rozwój produktów turystycznych,
- kształtowanie atrakcyjnego turystycznie wizerunku województwa łódzkiego,
- rozwój zasobów ludzkich oraz współpraca w obszarze turystyki,
- zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego.

Jako silny produkt Program wskazuje na dziedzictwo historyczne:

- dziedzictwo postindustrialne,
- sztuka ludowa – ziemia sieradzka, łowicka, opoczyńska,
- dziedzictwo wielokulturowe – nekropolie, zabytki sakralne, siedziby przemysłowców.

Program rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014-2020

Przyjęty uchwałą Zarządu Województwa Łódzkiego w dniu 25 czerwca 2014 roku. Program rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014–2020 wytycza kierunki polityki kulturalnej oraz wskazuje rekomendowane działania dla rozwoju kultury w regionie na lata 2014–2020. Program w oparciu o Strategię Rozwoju Województwa Łódzkiego ustala listę rekomendowanych 9 celów strategicznych:

- wzmocnienie identyfikacji regionalnej,
- rozwój kompetencji kulturowych,
- partycypacja,
- profesjonalizacja sektora instytucji kultury,
- instytucje otwarte dla wszystkich,
- włączenie instytucji kultury w międzynarodowy obieg,
- wykorzystanie obszarów i obiektów zabytkowych na cele związane z działalnością kulturalną/zabytki dla kultury i turystyki,
- estetyczna przestrzeń publiczna/spójność przestrzenna,
- ochronienie potencjału przemysłów kultury i przemysłów kreatywnych.

Strategia Rozwoju Powiatu Zduńskowolskiego na lata 2007-2020

Strategia Rozwoju Powiatu Zduńskowolskiego na lata 2007–2020 przyjęta została uchwałą nr IX/63/11 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 30 września 2011 r., której czas obowiązywania został przedłużony do roku 2021 uchwałą nr XXXVIII/81/20 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 23 grudnia 2020 r., wyznacza kierunki działań w obszarze dziedzictwa kulturowego jako rozszerzenie oferty kulturalnej i turystycznej powiatu zduńskowolskiego oraz zadania: promocja dziedzictwa kulturowego poprzez edukację kulturalną. Wyznacza też do realizacji zadania w obiektach zabytkowych poza granicami miasta Zduńska Wola np. rewitalizacji zabytkowego dworu w Wojsławicach czy prace leczniczo–konserwatorskie starodrzewu w Parku w Wojsławicach.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2021-2024 z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola zgodny jest z dokumentami:

Program ochrony środowiska dla Miasta Zduńska Wola na lata 2020-2023 z perspektywą na 2024-2027.

Program został przyjęty uchwałą nr XXXI/548/21 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 18 lutego 2021 r. Przyjęty program jest kontynuacją programu przyjętego uchwałą XXV/204/16 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 19 sierpnia 2016 r. Program Ochrony Środowiska zawiera analizę stanu środowiska naturalnego na terenie miasta, na podstawie której określono cele, kierunki i zadania wynikające z zagrożeń i problemów dla poszczególnych obszarów interwencji. Program został opracowany w oparciu o wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska sporządzone przez Ministerstwo Środowiska.

Strategia Rozwoju Miasta Zduńska Wola do roku 2020

Strategia Rozwoju Miasta Zduńska Wola do roku 2020, przyjęta w dniu 1 marca 2012 r. uchwałą nr XIX/244/12 Rady Miasta Zduńska Wola (Strategia Rozwoju Miasta Zduńska Wola do roku 2028 + jest w trakcie przygotowania) określa jako jeden z celów generalnych polityki rozwoju miasta racjonalne kształtowanie przestrzeni miejskiej, wskazując jako cel operacyjny – modernizację przestrzeni i struktury funkcjonalnej miasta poprzez efektywne zarządzanie i właściwe użytkowanie przestrzenne miasta zapewniające utrzymanie ładu przestrzennego. Dokument wyznacza kierunek działań jako rewitalizację śródmieścia i kształtowanie centrum miasta z uwzględnieniem ochrony konserwatorskiej – ochronę tożsamości miasta.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola

Pierwsza edycja Studium została przyjęta uchwałą nr XV/178/99 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 28 października 1999 r. Dokument ten sporządzono na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym. Uchwałą nr LVI/517/06 z dnia 29 czerwca 2006 r. oraz uchwałą nr XXX/374/12 z dnia 20 grudnia 2012 r. Rady Miasta Zduńska Wola dokonały zmian ww. opracowania. Obecnie obowiązujące Studium przyjęto uchwałą nr X/199/19 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 27 czerwca 2019 r.

Studium jest dokumentem planistycznym, określającym politykę przestrzenną miasta oraz lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, przy uwzględnieniu uwarunkowań, celów i kierunków polityki przestrzennej państwa, województwa, powiatu.

W Studium, w rozdziale 2, w podrozdziale 3. Środowisko kulturowe, znalazły się następujące elementy, kształtujące krajobraz kulturalny miasta:

- zarys historii rozwoju przestrzennego miasta,
- synteza rozwoju i przemian,

- ocena planu, wnioski konserwatorskie,
- analiza zabudowy - metoda,
- charakterystyka i ocena zabudowy,
- obiekty wyróżniające się (kościół),
- pozostałe budynki użyteczności publicznej,
- budynki mieszkalne,
- zachowane charakterystyczne zespoły przemysłowe i magazynowe,
- wnioski,
- krajobraz,
- postulaty konserwatorskie,
- formy kontroli.

Wskazano, że ważnym elementem przestrzeni miasta, spełniającym dużą rolę kulturotwórczą są zachowane po dziś dzień obiekty dziedzictwa kulturowego, świadczące o rodowodzie Zduńskiej Woli.

Za kryterium oceny planu przyjęto czas - im starsze tym cenniejsze, oraz wartości przestrzenne. Za najcenniejsze i podlegające ochronie uznano elementy planu z okresu powstania miasta i jego wczesnego rozwoju, a więc Rynek (Plac Wolności) wraz z wychodzącymi z narożników ulicami Stefana (Sieradzka), Honoraty (Łaska) i Petroneli (Kościelna) oraz, na przedłużeniu przekątnych placu, ulicami Juliusza i Maurycego (Getta Żydowskiego). Bezwzględnej ochronie podlegają również przebieg i szerokość w liniach rozgraniczających ulic Ogrodowej i Szadkowskiej (Warszawskie Przedmieście) oraz nakierowanych na dwór Żłotnickiego ulic Aleje Tadeusza Kościuszki – Jarosława Dąbrowskiego (Stefana Żłotnickiego), Żłotej i Paprockiej (w granicach administracyjnych z 1825 r.). Ochronie podlega teren Jurydyki oraz układ przestrzenny ulic i placów całego rejonu zawartego pomiędzy ulicami Łódzką, Sieradzką, Stefana Żłotnickiego, Łaską i Osmolińską.

Na ochronę zasługują również zachowane do dzisiaj linie wewnętrznego podziału (pierwotna, regularna parcelacja), a tam, gdzie to jest możliwe, również ich odtworzenie. Dotyczy to przede wszystkim strefy przyulicznej, w przypadku zabudowy tworzącej zwartą pierzeję czytelne uwidocznienie tych podziałów na elewacji frontowej zespołu (np. odtworzenie północnej pierzei Placu Wolności). Analiza zabudowy uwzględnia materiały znajdujące się w posiadaniu Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łodzi tj. rejestr zabytków, karty ewidencyjne oraz karty adresowe. Formalnie, bezwzględnej ochronie podlegają obiekty wpisane do rejestru na terenie miasta. Ochronie podlegają również obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków sporządzonej wg wykazu wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Na terenie miasta najcenniejszymi elementami, które powinny podlegać ochronie konserwatorskiej są:

- układ rozplanowania z siecią ulic, linią zabudowy, zachowanymi historycznymi podziałami własnościowymi,
- sylweta miasta z elementami dominant architektonicznych,
- skala zabudowy i charakter pierzei,
- zachowane elementy zabudowy przemysłowej z okresu wielkiego uprzemysłowienia,
- zabudowa osiedla kolejowego w Karsznicach - układ rozplanowania wraz z komponowanym układem zieleni publicznej,

- układy przestrzenne istniejących terenów zieleni stanowiące pozostałości dawnych parków, tereny starodrzewu i nasadzeń przydrożnych,
- układy przestrzenne zabytkowych cmentarzy,
- obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków,
- obiekty znajdujące się w wykazie zabytków w wojewódzkiej ewidencji - ślady występowania osadnictwa pradziejowego.

Na obszarze starego miasta i wszędzie tam, gdzie występuje w większej ilości wyróżniona, stara zabudowa, należy zachować zasadę ciągłości i kontynuacji. Nowa zabudowa powinna skalą, śladem dawnych podziałów, linią zabudowy i formą nawiązywać do istniejącej. Chodzi o to, aby w każdym momencie projektowania i realizacji, nowa zabudowa i adaptowana stara tworzyły harmonijną całość.

Na terenie cmentarzy obowiązuje ochrona ich układu przestrzennego i zieleni. Ochronie podlegają również stare, okazałe groby, niejednokrotnie reprezentujące wysoki poziom architektoniczny lub określony styl.

Podstawowym celem wśród postulatów konserwatorskich jest utrzymanie w należytych stanie zachowanych elementów dziedzictwa kulturowego, co zagwarantuje dalsze budowanie tożsamości miasta oraz umacnianie lokalnych więzi. Odpowiednia realizacja założeń polityki przestrzennej w zakresie ochrony obiektów kultury materialnej będzie prowadziła do kształtowania ładu przestrzennego i eksponowania najbardziej atrakcyjnych elementów środowiska miasta. Główne kierunki działań powinny zmierzać do:

- niezbędnych prac konserwatorskich związanych z rewaloryzacją i ochroną przed degradacją środowiska kulturowego,
- kształtowania przestrzeni kulturowej, która generować będzie rozwój innych dziedzin życia (rekreacji, turystyki czy innej działalności gospodarczej),
- odpowiedniego zagospodarowania krajobrazu kulturowego, co podniesie rangę zabytkowych obiektów, układu przestrzennego miasta i obszarów w otoczeniu zespołu staromiejskiego,
- przeprowadzenia prac remontowych w istniejącej staromiejskiej zabudowie miasta, wprowadzenie nowej zabudowy położonej w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy zabytkowej odpowiadającej jej skalom i charakterom.

W oparciu o przeprowadzone analizy, działając w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (WKZ) w Łodzi, wyznaczono:

1) strefy „B” ochrony konserwatorskiej obejmujące:

a) centralny rejon starego miasta, położony w rejonie ulic: Sieradzkiej, Ogrodowej, Szadkowskiej, Pomorskiej, Łódzkiej, Przejazd, Placu Krakowskiego, Jana Kilińskiego, Łaskiej, Pivnej, Dolnej, Kościelnej i Adama Mickiewicza. Ochronie podlega: rozplanowanie (sieć uliczna, linie rozgraniczające, zachowane historyczne podziały własnościowe), charakter pierzei i skala zabudowy, zespoły zabudowy rzemieślniczej, wcześniej czynszowej i kamienice, zachowane fragmenty zabudowy fabrycznej, zielen uliczna. Ochronie podlegają obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków (w tym zabytki wpisane do rejestru). Wymiana istniejącej substancji dotyczy jedynie: bezwartościowej zabudowy gospodarczej i obiektów dysharmonizujących, bardzo złego stanu technicznego, uzasadniającego nieopłacalność remontu, potrzeb poprawy warunków funkcjonalno-ekologicznych kwartału, potrzeb realizacji i poprawy układu komunikacyjnego miasta;

2) strefy „K” ochrony krajobrazu obejmujące:

a) park (dawny dworski) położony na obszarze dawnej Jurydyki, pomiędzy ulicami: Kościelną, Dolną, Piwną; związany z zespołem kościoła parafialnego i dworu Złotnickiego. Ochronie podlega: istniejąca zieleń (w tym starodrzew), układ przestrzenny, walory krajobrazowe (uksztaltowanie terenu, wody otwarte), warunki ekspozycji obiektów architektonicznych. Obowiązuje zakaz wprowadzania i utrwalania dysharmonizujących obiektów budowlanych lub elementów rozplanowania. Dopuszcza się jedynie lokalizacje obiektów niesprzecznych z funkcją parku, wpisanych w układ przestrzenny (mała architektura, rzeźby, ławki, oświetlenie itp.),

b) park (las) towarzyszący willi Lipowskiego przy ulicy Agrestowej. Ochronie podlega istniejąca zieleń, warunki ekspozycji willi,

c) park (las) towarzyszący zabudowie sióstr zakonnych (d. dom Hillów) przy ulicy Opiesińskiej. Ochronie podlega istniejąca zieleń oraz warunki ekspozycji wyróżnionej zabudowy;

3) strefę „W” ochrony archeologicznej. Wyznacza się strefę ochrony archeologicznej - obszar, o domniemanej na podstawie badań oraz innych wskazówek, zawartości ważnych relikwów archeologicznych, rejon osadnictwa pradziejowego i historycznego. Obejmuje on teren położony wzdłuż doliny rzeki Pichny w gminie Zduńska Wola, a mający początek w obrębie miasta, na północ od torów kolejowych a na południe od nich poprzez osiedle Wodna, część osiedla Zachód i dalej na południowy wschód w pasie szerokości po około 0,5 km po obydwu stronach rzeki Pichny oraz osiedla Złota i Południe. Na terenie miasta zlokalizowanych jest 13 obiektów archeologicznych. Na obszarze strefy inwestora lub wykonawcę inwestycji obowiązuje pisemne zawiadomienie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o planowanych robotach ziemnych i ich zakresie. Dotyczy to głównie prac przy dużych inwestycjach, jak trasy komunikacyjne, rurociągi, zespoły obiektów. Jest to obszar obserwacji archeologicznych, na którym wszelkie działania inwestycyjne, zarówno powierzchniowe jak i liniowe, powinny być prowadzone pod nadzorem archeologa.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola

Ustawa wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z dokumentami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. przepisami prawa dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m. in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
 - a) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,

b) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,

c) parków kulturowych;

5) uwzględnią się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;

6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Dla około 23% powierzchni miasta Zduńska Wola opracowano miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Obecnie obowiązuje ich 39:

1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli po południowej stronie ulicy Łaskiej na odcinku od skrzyżowania z ulicą Murarską do wiaduktu zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXI/148/96 z dnia 15.02.1996 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego nr 6 poz. 34 z dnia 22.04.1996 r.

2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w granicach ulic: Powstańców Śląskich, Łaskiej, Piwnej i Złotnickiego zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXXIX/281/97 z dnia 28.08.1997 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego nr 18 poz. 65 z dnia 30.10.1997 r.

3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w pasie przyulicznym ulic: Olimpijska, Sportowa, Piłkarska i Leśmiana zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XL/292/97 z dnia 25.09.1997 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego nr 19 poz. 66 z dnia 07.11.1997 r.

4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulicy Wodnej i Opiesińskiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XLIV/322/97 z dnia 29.12.1997 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego nr 7 poz. 24 z dnia 16.03.1998 r.

5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Złotnickiego i Kościelnej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XLIV/323/97 z dnia 29.12.1997 r. opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego nr 8 poz. 26 z dnia 20.03.1998 r.

6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Paderewskiego, Złotej, Zduńskiej i Paprockiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XLIX/370/98 z dnia 28.05.1998 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego nr 15 poz. 53 z dnia 10.08.1998 r.

7. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Paprockiej, Szymanowskiego i Staffa zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr III/23/98 z dnia 17.12.1998 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 11 poz. 38 z dnia 18.02.1999 r.

8. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Zielonej, Fabrycznej, Przejazd, Plac Krakowski, Królewskiej, Łaskiej, Juliusza, Plac Wolności i Żeromskiego zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola

nr XXV/356/00 z dnia 07.09.2000 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 125 poz. 715 z dnia 19.10.2000 r.

9. Uchwała nr XV/151/07 rady Miasta Zduńska Wola z dnia 29 listopada 2007 r. zmieniająca uchwałę (nr XXV/356/00) w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta Zduńska Wola, w rejonie ulic: Łaska, Plac Wolności, Juliusza, Zielona, Przejazd, Żeromskiego, Królewska. Opublikowana w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 9 poz. 97 z dnia 11.01.2008 r.

10. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Złotnickiego, Piwnej, Dolnej i Kościelnej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXIII/320/00 z dnia 25.05.2000 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 101 poz. 543 z dnia 31.07.2000 r.

11. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Wiosennej i Narciarskiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXXIV/421/01 z dnia 01.03.2001 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 77 poz. 765 z dnia 10.05.2001 r.

12. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Getta Żydowskiego i Tymienickiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXXIV/422/01 z dnia 01.03.2001 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 53 poz. 512 z dnia 09.04.2001 r.

13. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulicy Widawskiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXXIX/480/2001 z dnia 28.06.2001 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 161 poz. 2232 z dnia 18.08.2001 r.

14. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulicy Traugutta zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXXVII/477/01 z dnia 31.05.2001 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 119 poz. 1303 z dnia 29.06.2001 r.

15. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulicy Łaskiej na odcinku od ulicy Klasztornej do ulicy Świerkowej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XLVII/553/01 z dnia 28.12.2001 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 38 poz. 1045 z dnia 14.02.2002 r.

16. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Łódzkiej i Getta Żydowskiego zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr IV/17/02 z dnia 13.12.2002 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 19 poz. 220 z dnia 03.02.2003 r.

17. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Paprockiej i Wrzosowej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XVII/167/03 z dnia 27.11.2003 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 4 poz. 43 z dnia 10.01.2004 r.

18. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Juliusza, Plac Wolności, Getta Żydowskiego i Łódzkiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XV/153/03 z dnia 30.10.2003 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 13 poz. 162 z dnia 22.01.2004 r.

19. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Jodłowej, Borowej i Świerkowej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXVIII/288/04 z dnia 25.11.2004 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj.

Łódzkiego

nr 16 poz. 190 z dnia 20.01.2005 r.

20. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Sieradzkiej i Tkackiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXIX/304/04 z dnia 23.12.2004 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 44 poz. 485 z dnia 17.02.2005 r.

21. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Paprockiej, Główna i Bocznej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XLVI/409/05 z dnia 24.11.2005 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 100 poz. 799 z dnia 28.03.2006 r. Uchwała Rady Miasta Zduńska Wola nr XLIX/446/06 z dnia 2.02.2006 r. w sprawie sprostowania błędu pisarskiego w uchwale Rady Miasta Zduńska Wola nr XLVI/409/05 z dnia 24.11.2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, opublikowane w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 100 poz. 800 z dnia 28.03.2006 r.

22. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w rejonie ulic: Dolnej, Paprockiej, K. Szymanowskiego, Złotej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XLVI/410/05 z dnia 24.11.2005 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 84 poz. 705 z dnia 17.03.2006 r.

23. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w rejonie ulic: Królewskiej, Żeromskiego, Kilińskiego i Łaskiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXXV/330/05 z dnia 28.04.2005 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 205 poz. 2112 z dnia 02.07.2005 r.

24. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Kanałowej, Moniuszki, Lipowej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XXX/322/08 z dnia 18.12.2008 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 5 poz. 14 z dnia 22.01.2009 r.

25. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Konwaliowej, Łaskiej, i Łódzkiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XVIII/199/08 z dnia 29.02.2008 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 112 poz. 192 z dnia 11.04.2008 r.

26. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Łódzkiej, Spacerowej, Zielonej i Szkolnej, zatwierdzony uchwałą nr IX/75/11 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 26.05.2011 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 202 poz. 2072 z dnia 13.07.2011 r.

27. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Łódzkiej, Dąbrowskiego, Szpitalnej i Królewskiej, zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr XLVIII/458/10 z dnia 25.03.2010 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 123 poz. 975 z dnia 30.04.2010 r.

28. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Piotra Skargi, Spółdzielczej, Bolesława Leśmiana, Kombatantów i Partyzantów zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr IV/17/10 z dnia 23.12.2010 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 15 poz. 142 z dnia 22.01.2011 r.

29. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Królewskiej, Żeromskiego, Kilińskiego i Łaskiej dla części terenu w rejonie ulic: Łaskiej i Królewskiej, zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Zduńska Wola nr LX/604/10 z dnia 28.10.2010 r. opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 344 poz. 3057 z dnia 03.12.2010 r.

30. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Juliusza, Fabrycznej, Dąbrowskiego, Żeromskiego, Królewskiej, Łaskiej i Placu Wolności zatwierdzony uchwałą nr VII/51/11 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 31.03.2011 r., opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 136 poz. 1254 z dnia 12.05.2011 r.

31. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Paderewskiego, Zduńskiej, Złotej i Orzeszkowej zatwierdzony uchwałą nr LI/625/14 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 26.06.2014 r. opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 3016 z dnia 6.08.2014 r.

32. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulic: Kościelnej, Mickiewicza, Tkackiej, Sieradzkiej i Placu Wolności zatwierdzony uchwałą nr XIX/347/20 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 20 lutego 2020 r., opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 2285 z dnia 14 kwietnia 2020 r.

33. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulic: Juliusza, Placu Wolności i Getta Żydowskiego zatwierdzony uchwałą nr XXV/295/12 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 28.06.2012 r. opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego rocznik 2012, poz. 2351 z dnia 2.08.2012 r.

34. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulic: Łódzkiej, Jana Kilińskiego, Zielonej, Fabrycznej i Juliusza zatwierdzony uchwałą nr XVIII/331/20 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 30.01.2020 r. opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 1982 z dnia 25 marca 2020 r.

35. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulicy Adama Mickiewicza zatwierdzony uchwałą nr XLI/500/13 rady Miasta Zduńska Wola z dnia 24 października 2013 r., opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 5072 z dnia 28.11.2013 r.

36. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulicy Karsznickiej zatwierdzony uchwałą nr XI/69/15 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 19.06.2015 r., opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 3043 z dnia 31.07.2015 r.

37. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulicy Fabrycznej zatwierdzony uchwałą nr V/77/19 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 24.01.2019 r. opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 832 z dnia 14.02.2019 r.

38. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Stefana Żłotnickiego, Jana Kilińskiego i Łaskiej zatwierdzony uchwałą nr XXX/526/21 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 21.01.2021 r., opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 942 z dnia 1.01.2021 r.

39. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Spacerowej i Długiej zatwierdzony uchwałą nr XXX/527/21 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 21.01.2021 r. opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 1003 z dnia 4.03.2021 r.

Poza wyżej wymienionymi dokumentami opracowano Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Zduńska Wola do 2020 r. z perspektywą do roku 2023 (uchwała nr XXXII/262/16 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Zduńska Wola do roku 2020 oraz uchwała nr XXXV/282/17 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 16 lutego 2017 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji

dla Miasta Zduńska Wola do roku 2020). Na podstawie oceny koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego wyznaczony został obszar zdegradowany, obejmujący przede wszystkim ściśle centrum Miasta, objęty strefą konserwatora.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta

5.2.1. Charakterystyka miasta

Miasto Zduńska Wola jest stolicą powiatu zduńskowolskiego. Miasto usytuowane jest w środkowo-zachodniej części województwa łódzkiego, w centralnej części powiatu zduńskowolskiego. Miasto Zduńska Wola graniczy z trzema gminami:

- od południa - Gmina Zapolice,
- od zachodu, północy i północnego-wschodu - Gmina Zduńska Wola,
- od południowego-wschodu - Gmina Sędziejowice (powiat łaski).

W mieście krzyżują się dwie ważne magistrale kolejowe: Warszawa-Łódź-Wrocław oraz Śląsk-Porty. Przez miasto przebiega droga wojewódzka.

Miasto Zduńska Wola posiada nieformalny pod kątem administracyjnym podział na osiedla. Ich nazwy są powszechnie stosowane i występują także na mapach topograficznych Polski. Należą do nich m.in. osiedla: Osmolin, Różana, Nowe Miasto, Zduny, Karsznice, Stęszyce. Na terenie miasta dominuje płaska wyrównana powierzchnia ze spadkiem w kierunku zachodnim oraz południowo-wschodnim.

Według fizyczno-geograficznego podziału Polski, obszar Zduńskiej Woli należy do Wysoczyzny Łaskiej w Makroregionie Niziny Południowo-Wielkopolskiej. Rzeźba terenu jest mało urozmaicona.

Pod względem hydrograficznym miasto położone jest w dorzeczu rzeki Warty, na dziale dwóch zlewni: rzeki Pichny (bezpośredniego dopływu rzeki Warty) i Tymianki (dopływu rzeki Grabi). Ponad 80% powierzchni miasta (część zachodnia, północna i środkowa) zlokalizowane jest w zlewni rzeki Pichny.

W obrębie miasta lasy zajmują powierzchnię 110 ha, co stanowi 5% jego ogólnej powierzchni.

5.2.2. Zarys historii miasta

Pierwsze wzmianki o Zduńskiej Woli pojawiły się w latach 1403-1405, choć sama istniejąca w tym miejscu osada Zduny znana była już wcześniej. Nazwa Zduńska Wola sugerowała jej status jako służebnej wsi w średniowiecznym zespole grodowym. Początki miasta sięgają jednak czasów znacznie późniejszych. Prawa miejskie zostały nadane osadzie staraniem dziedzica tych dóbr - Feliksa Złotnickiego, łowczego Szadkowskiego - w 1773 r. i dotyczyły części wsi Zduńskiej Woli zwanej Czekałem (w tym miejscu odbywały się targi, na które dziedzic otrzymał królewski przywilej).

Na przełomie XVIII i XIX w. osada utraciła prawa miejskie i ponownie formalnie stała się wsią. Mimo to utrzymała charakter małego ośrodka miejskiego. Początek XIX w. to okres coraz szybszego rozwoju Zduńskiej Woli. Działo się tak za sprawą dużej migracji tkaczy, którzy w 1816 r. założyli tu własny cech. Kolejny z właścicieli majątku, dziedzic Stefan Złotnicki, starał się stworzyć dogodne warunki osadnictwa dla przybyszów z m. in. Śląska, Saksonii i Czech. Zaczęły powstawać manufaktury, w tym fabryka płótna, będąca własnością Złotnickiego. Dla przybyszów, w zamian za usługi, czynsz i prowadzenie warsztatu tkackiego, dziedzic oferował po 2 morgi gruntu, ogród, 9 klocków sosnowych, 2000 sztuk cegieł oraz 27 talarów na budowę domu. Takie warunki sprzyjały osadnictwu tkaczy i już w 1823 r. zabudowanych było 130 posesji. Szybki rozwój osady, a przede wszystkim jej rosnące znaczenie przemysłowe, zdecydowały o ponownym nadaniu jej praw miejskich, w październiku 1825 r. Granice miasta nie objęły jednak tzw. Jurydyki, czyli wsi znajdującej się pomiędzy dzisiejszymi ulicami Złotnickiego, Kościelną, Dolną i Piwną. Teren ten

oficjalnie został przyłączony dopiero w 1899 r. Wydany przez Komisję Wojewódzką z okazji nadania praw miejskich akt erekcyjny, określił wzajemne stosunki między Stefanem Złotnickim a mieszkańcami oraz ustalił przemysłowy charakter miasta.

Od początku istnienia Zduńska Wola miała charakter wielokulturowy i wielowyznaniowy. Od momentu narodzin przemysłu była miastem wielonarodowościowym i wieloreligijnym - obok siebie mieszkali Niemcy, Polacy, Żydzi, Czesi i Rosjanie. Najstarsze tradycje życia religijnego posiadała w Zduńskiej Woli parafia rzymskokatolicka erygowana w 1767 roku. W 1786 wybudowano tu pierwszy, wtedy jeszcze drewniany kościół. Drugą co do wielkości grupą wyznaniową byli w Zduńskiej Woli żydzi. Już w 1823 roku przedstawiciele gminy żydowskiej Hiller-Warszawski, Wrocławski i Bornstein nabyli od Stefana Złotnickiego tzw. „Dom pod Trzema Gwiazdami” znajdujący się w Rynku, po stronie zachodniej, przeznaczając go na synagogę oraz plac na cmentarz za łączną sumę 1800 zł. Najprawdopodobniej już na początku 1826 roku powstało Bractwo Pogrzebowe, które uzyskała teren na cmentarz grzebalny, co całkowicie uniezależniało zduńskowolską gminę od Łasku. W 1836 roku gmina żydowska urządziła i zorganizowała szkołę religijną „Talmud Tora”. Pod względem liczebności gmina wyznania mojżeszowego zajmowała w początkach XX wieku drugie miejsce, tuż po gminie katolickiej. Jej członkami było wielu fabrykantów, kupców i nakładców. Była to więc stosunkowo zamożna wspólnota wyznaniowa, a jej roczny dochód w latach 1906-1909 wynosił ponad 3000 rbs. W 1940 roku hitlerowcy zorganizowali w północnej części miasta getto, a w dniach 24-27 sierpnia 1942 roku większość żydów została zamordowana w obozie natychmiastowej zagłady w Chełmie nad Nerem. Jedynymi pamiątkami po żydowskich mieszkańcach miasta są kamienice, mury fabryk i cmentarz.

Prócz wymienionych powyżej wyznań Zduńską Wolę zamieszkiwali ewangelicy augsburscy, których parafia powstała w roku 1827. Jej pierwszymi organizatorami byli Dawid Trautmann, Marcin Trelenberg, August Francke i Ernest Seidel, którzy pod przewodnictwem przybyłego z Piotrkowa Trybunalskiego misjonarza i pastora Jerzego Wendta wystosowali do ewangelików miasta i okolic zachęcając ich do składania pieniędzy na organizację parafii, wybudowanie kościoła, szkoły, domu dla pastora i służby kościelnej. Pierwsza świątynia wybudowana została na ulicy Maurycego (obecnie Getta Żydowskiego). Pierwszym pastorem był Wilhelm Biedermann (1831-1836), po nim funkcję przejął Herman Otto Hintz (1836-1837). 22 lutego 1837 roku wybrano na pastora Jerzego Wendta, misjonarza angielskiego, który pełnił swoje obowiązki aż do śmierci w roku 1856. Na miejsce zmarłego Konsystorz ewangelicko-augsburski mianował administratorem parafii pastora Edwarda Boernera, wikariusza generalnego, superintendenta i zarazem kapelana garnizonu warszawskiego. Objął on parafię w dniu 27 sierpnia 1856 roku. Dwa lata później podczas wyborów, którym przewodniczył superintendent kaliski Boerner, został wybrany stałym duszpasterzem parafii ewangelickiej. 13 czerwca 1866 roku odbyła się uroczystość poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę nowego kościoła ewangelickiego. Dzięki ofiarności parafian ukończono ją już w 1868 roku i po poświęceniu oddano do użytku parafianom. Po śmierci pastora Edwarda Boernera w roku 1910 parafię objął pastor Gustaw Manitius, który przez 15 lat sprawował obowiązki duszpasterza i nauczyciela religii. W 1924 roku opuścił Zduńską Wolę, obejmując polską, ewangelicką parafię w Poznaniu. Po nim funkcję pastora objął Jerzy Lehman pełniąc ją do roku 1945. W 1885 roku założona została w Zduńskiej Woli parafia chrześcijan baptystów, którzy dotychczas należeli do parafii kurowskiej w powiecie łaskim. Organizatorami parafii baptystów w Zduńskiej Woli byli: kaznodzieja Gotfryd Alf z Kicinia (powiat ciechanowski) i Karol Ondra. Z chwilą założenia gmina baptystów liczyła 207 członków. Pierwszym stałym kaznodzieją był Erdmann Hohensee, który prowadził parafię do 1899 r. Na pierwszych diakonów, czyli przełożonych parafii wybrano: Juliusza Muchlę, Frederyka Józefa Szindla, Fryderyka Nielitza i Daniela Gottschlinga. W 1902 roku parafianie wybudowali okazałą świątynię przy ul. Stefana Złotnickiego. Była to czwarta murowana świątynia w mieście, po synagodze, kościele ewangelicko-augsburskim i kościele katolickim. Kaznodziejami byli: Erdmann Hohensee od założenia parafii do roku 1899, Jan Eichorst do roku 1909, Otton Jan Lenz w latach 1910-1920, Frederyk Brauer do roku 1923 i Edward Wencke od roku 1924 do roku

1945. Od drugiej połowy XIX wieku Zduńska Wola weszła w okres uprzemysłowienia, które ostatecznie zmieniło jej krajobraz. Wraz z przemysłem tkackim rozwinęła się gałąź przemysłu bawełnianego. Na początku tworzyła ją praca chałupnicza, po której przyszła era fabryk. W przemyśle bawełnianym Żydzi odgrywali większą rolę niż w tkactwie. Pierwsze fabryki przemysłu tekstylnego zostały założone przez Kunca, Appela i Donata. Dostawcami surowców byli Żydzi, którzy posiadali składy bawełny w mieście. W Zduńskiej Woli pierwsza fabryka powstała dopiero w 1860 roku, a więc stosunkowo późno. Poprzednio przemysł zduńskowolski rozwijał się na zasadzie wciągania do produkcji nowych robotników, bez realizowania ulepszeń technicznych. Zwiększano produkcję przez zatrudnienie głównie w nakładzie. Brak centralnego zakładu-fabryki, która skupiałaby wokół siebie robotników zaciążyły poważnie na rozwoju miasta, skazując je na rolę satelity dla dynamicznie rozwijającej się Łodzi.

U progu nowego stulecia miasto uzyskało połączenie kolejowe z Kaliszem i Łodzią. Budowę linii rozpoczęto w 1900 roku, a już w 1902 roku przez Zduńską Wolę przejechał pierwszy pociąg. Wydarzenie to miało kolosalne znaczenie, jeżeli chodzi o rozwój lokalnego przemysłu. Z chwilą tą rozpoczyna się dla miasta epoka nadzwyczaj szybkiego rozwoju. Czasy koniunktury powodowały, że chętnie inwestowano w nieruchomości budując okazałe kamienice, ale przede wszystkim nowe fabryki stwarzające miejsca pracy dla powiększającej się z roku na rok liczby mieszkańców. Odtąd charakterystycznym widokiem wyróżniającym Zduńską Wolę spośród okolicznych miasteczek były dymiące kominy i masywne sylwetki fabryk, z dobiegającym charakterystycznym brzmieniem syren fabrycznych, oznajmiających początek i koniec kolejnych zmian.

W okresie międzywojennym w Zduńskiej Woli nadal dominował przemysł włókienniczy, ściśle uzależniony od Łodzi. Coraz większego znaczenia nabierały także zakłady innych branż: garbarstwo, metalurgia i przemysł drzewny. To wszystko spowodowało, że miasto stało się ważnym centrum handlowo-usługowym dla całego powiatu sieradzkiego, będąc jednocześnie największym ośrodkiem miejskim. Rozwinał się ruch spółdzielczy, a także szkolnictwo. Miasto zaczęło zmieniać swój charakter. Z typowo przemysłowego zaczęło się przeistaczać w regionalne centrum kulturalne, administracyjne oraz usługowo-handlowe.

W związku z budową znaczącego węzła kolejowego, obsługującego linię towarową na Śląsk, w 1930 roku na terenie części majątku Karsznice, wybudowano duże osiedle mieszkaniowe dla pracowników kolei państwowych, które nosiło początkowo nazwę Karsznice Kolejowe. W 1973 roku osiedle to zostało włączone w granice administracyjne Zduńskiej Woli. Równoległe z rozwojem zwiększała się liczba ludności miasta. W początkach swojego istnienia Zduńska Wola liczyła ok. 5000 mieszkańców z 360 zabudowanymi nieruchomościami. Sto lat później powiększyła się przeszło pięciokrotnie. Niestety rozwój ten odnoszący się nie tylko do sfery ekonomicznej, ale przede wszystkim do sfery społecznej i kulturowej przerwała II wojna światowa, która spowodowała ogromne straty w tkance społecznej. Naziści po włączeniu Zduńskiej Woli w obszar III Rzeszy rozpoczęli masową eksterminację ludności żydowskiej i prześladowania Polaków. Społeczność żydowska zamknięta w getcie poddana została różnym szykanom, by ostatecznie zostać zamordowaną w obozie zagłady w Chełmnie na Nerem. Polakom przeznaczono, jak wyraził się na spotkaniu z mieszkańcami w Zduńskiej Woli Artur Greiser, rolę służących (knechtów). Polityka była prosta: zniemczyć Kraj Warty, usuwając z niego wszystkich uznanych za element niepożądany. Ci z mieszkańców Zduńskiej Woli zamienionej urzędowo na FREIHAUS, którzy uznani zostali za etnicznych Niemców z własnej woli lub pod przymusem zapisywali się na Niemiecką Listę narodowościową (DVL). Procent ich niemieckości określany był za pomocą specjalnych kategorii. W zdecydowanej większości zduńskowolanie kwalifikowani byli do grupy drugiej. Miało to także związek z polityką Artura Greisera, który był niechętny przyznawaniu DVL szerokim grupom mieszkańców Kraju Warty.

W 1944 roku liczba ludności miasta wynosiła 11 352 osób, w tym 5942 Polaków i 5410 Niemców. Uwzględnić tu należy, oprócz zagłady społeczności żydowskiej i wywózek oraz przesiedleń Polaków, także ucieczkę większości Niemców. Zaniknął zupełnie wielokulturowy charakter miasta. Po roku 1945 miasto nie było już takie samo. Na opuszczone przez Niemców i Żydów miejsca wprowadzali się nowi przybysze, repatrianci, mieszkańcy sąsiednich miasteczek i wsi. Ta nowa grupa „osadników” przyniosła ze sobą historię, której początek wyznaczyła druga połowa lat 40-tych XX w. Wieloetniczność i wieloreligijność stały się powoli przebrzmiałym echem, odległą zanikającą historią. Miejsce tworzone przez nowych przybyszy potrzebowało własnej etnicznej narracji bez „obcych” naleciałości. W ten sposób w okresie PRL zaczęto stopniowo zacierać pamięć o wieloetnicznych korzeniach miasta, dostosowując historię do ogólnych standardów obowiązujących w ówczesnym państwie. Dopiero po przełomie 1989 roku samorządy, początkowo nieśmiało, później coraz chętniej zaczęły przyznawać się do swoich korzeni, upatrując w takim działaniu szansę na promocję turystyczną regionu lub nawet poprawę sytuacji ekonomicznej.

Miasto Zduńska Wola związane jest silnie z postacią św. Maksymiliana Marii Kolbego, który urodził się tu 8 stycznia 1894 r. W jego rodzinnym domu urządzone zostało muzeum.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 Ustawy formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, w decyzji o warunkach zabudowy, w decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, w decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub w decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze miasta Zduńska Wola nie występują pomniki historii i parki kulturowe, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie miasta Zduńska Wola znajduje się 10 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie miasta. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów Ustawy. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków miasta Zduńska Wola

LP.	ADRES	OBIEKT	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	ul. Kacza 18	cmentarz żydowski	A/101 z dnia 27.12.2010 r.
2	ul. św. M. M. Kolbego 9	dom tkacki dom urodzin św. M. M. Kolbego	388/A z dnia 12.05.1991 r.
3	ul. Kościelna 13	Dom z 1832 roku	301/283/A z dnia 30.12.1967 r.
4	ul. Kościelna 15	Bazylika Mniejsza pw. Wniebowzięcia Najświętszej	382/A z dnia 23.08.1991 r.

		Maryi Panny	
5	Aleje Kościuszki 3	dom służby kościelnej i szkoła ewangelicka	380/A z dnia 17.10.1989 r.
6	Aleje Kościuszki 5	kościół ewangelicko - augsburski	410/A z dnia 17.05.1976 r.
7	Aleje Kościuszki 9	Pastorówka	992/277/A z dnia 30.12.1967 r.
8	Aleje Kościuszki 11	dom służby kościelnej	993/278/A z dnia 30.12.1967 r.
9	ul. Sieradzka 29	gimnazjum męskie	318/A z dnia 22.02.1985 r.
10	ul. Stefana Żółtackiego 6	dom	995/280/A z dnia 30.12.1967 r.

Tabela 5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy, zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ze względu na bezpieczeństwo obiektów nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów Ustawy, która zobowiązuje właściciela lub posiadacza zabytku ruchomego do:

- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytku,
- przeciwdziałaniu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę,
- zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu lub kradzieży, zagrożeniu, zmianie miejsca przechowania, zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku.

Na terenie miasta Zduńska Wola do rejestru zabytków ruchomych wpisano 41 obiektów (Tabela nr 2).

Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków miasta Zduńska Wola

LP.	ADRES	OBIEKT/numer inwentarzowy	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	ul. Kościelna 15	14 elementów wyposażenia Bazyliki Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP 1.1 ołtarz barokowy z I połowy XVII w. /marmur 1.2 tabernakulum ołtarza głównego z I połowy XIX w. 1.3 Dwa ołtarze boczne pw. Matki Boskiej i błogosławionego/ świętego M.M. Kolbe barokowe z XVIII w./drewno, snycerka, polichromie, złocenia. 1.4 Dwa krucyfiksy barokowe z I. połowy XVIII w./drewno polichromowane. 1.5 Monstrancja barokowa	KS.V-660/135/74 z 30.03.1974 r.

		<p>klasycystyczna z ok. 18000 roku /metal złocony. 1.6 Kielich z XIX w./metal złocony wykonanie firma Fraget. 1.7 Kielich z XIX w./plater częściowo złocony, firma Norblin. 1.8 Kielich z XIX w./cyna, srebro złocone. 1.9 Ornat czerwony, neogotycki z XIX w./jedwab haft złoty/ 1.10 Ornat zielony neobarokowy z XIX w./jedwab, aksamit, haft/ 1.11 Ornat biały neobarokowy z XIX w./jedwab, haft/ 1.12 Ornat żółty neobarokowy z XIX w./gobelin, haft srebrny/</p>	
2	Zduńska Wola – Karsznice ul. Kolejowa 6	kolekcja pojazdów szynowych – lokomotyw w Karsznicach – 21 szt.	B/234/3-35 z dnia 28.12.1998 r.
2.1	Parowóz Ty 42-9 Rok budowy 1945-1946	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/19	
2.2	Parowóz Tkp-20 „Śląsk” Rok budowy 1959-1963	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/32	
2.3	Parowóz Ty45-39 Rok budowy 1945-1948	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/18	
2.4	Parowóz TY43-1 Rok budowy 1946-1949	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/20	
2.5	Parowóz Px48-1723	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/27	
2.6	Lokomotywa elektryczna ET21-01 Rok budowy 1957	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/30	
2.7	Lokomotywa spalinowa SM41-175 Rok budowy 1966	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/34	
2.8	Lokomotywa spalinowa SM-30-39 Rok budowy 1956-71	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/31	
2.9	Lokomotywa spalinowa SM03-41 Rok budowy 1959	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/33	
2.10	Wagon spalinowy SN61-505	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/35	
2.11	Pług wirowy W-14 Rok budowy 1942	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/14	
2.12	Wagon towarowy kryty typ Kdth Rok budowy 1914	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/5	
2.13	Wagon osobowo-bagażowy	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/7	

	Big/682936		
2.14	Tokarka kołowa do obróbki zestawów kołowych „NILS-OHIO” Rok budowy 1951/1946	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/22	Własność UM Zduńska Wola
2.15	Silnik spalinowy „Perkun-WSABP” Rok budowy 1928	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/9	
2.16	Sprężarka powietrza typ SZW-216 Rok budowy 1944-1953	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/23	
2.17	Sprężarka powietrza typ WS-50	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/24	
2.18	Generator (agregat) prądotwórczy typ C30/45 Rok produkcji 1933	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/12	
2.19	Lokomobila – maszyna parowo- tłokowa Rok produkcji 1942	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/15	
2.20	Fragment „Stockera” automatycznego podajnika węgla z parowozu typu Ty-246 Rok produkcji 1946	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/21	
2.21	Głowica słupa trakcyjnego linii 30 kV Rok produkcji 1935		
2.22	Semafor kształtowy dwuramienny		
2.23	Tarcza ostrzegawcza, kształtowa trzystawna		
2.24	Żuraw wodny/pompa wyprodukowany w Neusaltz a. Oder		
2.25	Zestawy kołowe wagonowe, ramienne z maźnicami 2 kpl.		
2.26	Agregat pompowy z silnikiem gazowy „Otto Deutz” Rok produkcji 1902	Nr rejestru zabytków WUOZ 234/3	

Część lokomotyw znajdujących się w skansenie w Karsznicach, będących własnością warszawskiego Muzeum Kolejnictwa, została wyłączona z rejestru zabytków, ponieważ znajdują się już w inwentarzu muzealnym, a pozostałe stanowiące własność miasta Zduńska Wola są w rejestrze.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 Ustawy. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków nie jest jedną z form ochrony zabytków wymienionych w art. 7 Ustawy oraz zgodnie z art. 21 jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. nr 75 poz. 474) istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów decyzji o WZIZT (warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów w niej ujętych.

Gminna ewidencja zabytków miasta Zduńska Wola została opracowana w listopadzie 2010 r. Ewidencja liczy 297 obiektów, w tym 10 wpisanych do rejestru zabytków. Z ewidencji zostało wyłączonych 11 obiektów. Z inwentaryzacji wynika, iż zespół budynków pofabrycznych – szkoła przyzakładowa oraz zespół budynków pofabrycznych – budynek pofabryczny przy ul. Opiesińskiej zostały wyburzone. Zaktualizowany spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków w mieście Zduńska Wola przedstawia tabela poniżej - Tabela nr 3.

Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Zduńska Wola

LP.	ADRES	TYP OBIEKTU	UWAGI
1	ul. Agrestowa 3, 5, 7	dom	
2	ul. Dąbrowskiego 1	zespół - dom	
3		zespół oficyna	
4	ul. Dąbrowskiego 4	budynek straży pożarnej	
5	ul. Dąbrowskiego 5	dom	
6	ul. Dąbrowskiego 6	budynek I Liceum Ogólnokształcącego im. Kazimierza Wielkiego	
7	ul. Dąbrowskiego 7	dom	
8	ul. Dąbrowskiego 10	zabudowanie pofabryczne	
9	ul. Dąbrowskiego 14/16	zabudowanie pofabryczne	
10	ul. Dąbrowskiego 15	zespół – dom i oficyna	
11	ul. Dąbrowskiego 20	kamienica	
12	ul. Dąbrowskiego 22	kościół Chrześcijan Baptystów	
13		otoczenie kościoła Chrześcijan Baptystów wraz z ogrodzeniem	
14	ul. Dąbrowskiego 24	dom – dawna plebania	
15	ul. Dąbrowskiego 23	dom	
15A		oficyna	
16	ul. Dąbrowskiego 27	zespół - dom	
17		zespół - oficyna I	
18		zespół – oficyna II	
19	ul. Dąbrowskiego 29	budynki pofabryczne „Skogar”	
20	ul. Dąbrowskiego 42	dom	
21	ul. Dąbrowskiego 44	budynki pofabryczne – dom zarządcy	
22		budynki pofabryczne - hala	
23	ul. Złota 1	dom	
24	ul. Dolna 22/ Paprocka 1	dom właściciela oraz budynek dawnej masarni	obiekt wykreślono dnia 29 listopada 2010 r.
25		zespół – dom właściciela	

	ul. Fabryczna 4	fabryki	
26		zespół – dom przy fabryce	
27		zespół - dom	
28	ul. Getta Żydowskiego 5	zespół – oficyna I	
29		zespół – oficyna II	
30		zespół – oficyna I	
31	ul. Getta Żydowskiego 7	zespół – oficyna II	
32	ul. Getta Żydowskiego 8	dom	
33	ul. Getta Żydowskiego 10	dom	
34	ul. Getta Żydowskiego 10A	dom	
35	ul. Getta Żydowskiego 37	dom	
36	ul. Juliusza 3	dom	
37	ul. Juliusza 14	dom	
38	ul. Juliusza 18	dom	
39	ul. Juliusza 20	dom	
40	ul. Juliusza 22	oficyna	
41		zespół – dom	
42	ul. Juliusz 26	zespół – oficyna	
43	ul. Juliusza 28	oficyna	
44	ul. Juliusza 32	oficyna	
45	ul. Kacza 18	cmentarz żydowski	A/101/ - obiekt w rejestrze zabytków
46	ul. Kolbego 5	dom	
47	ul. Kolbego 7	dom	
48	ul. Kolbego 9	dom tkacki, dom M. M. Kolbego	388/A – obiekt w rejestrze zabytków
49	ul. Konopnickiej 11	dom	
50	ul. Kościelna 3	dom	
51	ul. Kościelna 5	dwie oficyny	obiekt wykreślono dnia 16 grudnia 2013 r.
52	ul. Kościelna 6	dom	
53	ul. Kościelna 11	dom	
54	ul. Kościelna 12	dom	
55	ul. Kościelna 13	dom	283/A – obiekt w rejestrze zabytków
56	ul. Kościelna 14	dom	
57	ul. Kościelna 14	dom	
58	ul. Kościelna 17	dom, d. dom opieki	
59	ul. Kościelna 18	dom	obiekt wykreślono dnia 29 listopada 2010 r.
60	ul. Kościelna 20	plebania	
61	ul. Kościelna 22	dom	
62	ul. Kościelna 24	zespół zabudowań pofabrycznych – portiernia	
63		zespół zabudowań pofabrycznych – hala fabryczna I	
64		zespół zabudowań pofabrycznych – hala	

		fabryczna II	
65	ul. Kościelna 28/	zespół – dom	
66	ul. Mickiewicza 1	zespół - oficyna	
67	ul. Kościelna 33	oficyna	
68	ul. Kościelna 34	dom	
69	ul. Kościelna 15	Bazylika Mniejsza pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	382/A – obiekt w rejestrze zabytków
70		otoczenie Bazyliki Mniejszej p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	
71		kaplica pogrzebowa na terenie otoczenia Bazyliki Mniejszej p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	
72		kapliczka w otoczeniu Bazyliki Mniejszej p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	
73	Aleje Kościuszki 5	kościół ewangelicko – augsburski	41/A – obiekt w rejestrze zabytków
74		otoczenie kościoła ewangelicko – augsburskiego wraz z ogrodzeniem	
75	Aleje Kościuszki 2	zespół – dom i oficyna	
76	Aleje Kościuszki 3	dom służby kościelnej i szkoła ewangelicka	380/A – obiekt w rejestrze zabytków
77	Aleje Kościuszki 9	pastorówka	277/A - obiekt w rejestrze zabytków
78	Aleje Kościuszki 10	oficyna	
79	Aleje Kościuszki	dom służby kościelnej	278/A - obiekt w rejestrze zabytków
80	ul. Królewska 2	dom	
81	ul. Królewska 3	dom	
82	ul. Królewska 5	dom	
83	ul. Królewska 7	dom	
84	ul. Królewska 9	dom	
85	ul. Królewska 12A/ ul. Żeromskiego 3	dom	
86	ul. Królewska 19	hala fabryczna z zespołu d. fabryki Krentza	
87	ul. Królewska 24	oficyna	
88	ul. Krótka 6	dom	
89	ul. Krótka 8	dom	obiekt wykreślono dnia 13 stycznia 2020 r.
90	ul. Krucza 2	zespół – dom	
91		zespół – oficyna	
92		dom	
93		dom	
94		dom	
95		zespół – dom	

96	ul. Krucza 6	zespół – oficyna	
97	ul. Krucza 8	dom	
98	ul. Łaska 1A	dom	
99	ul. Łaska 2	dom	
100	ul. Łaska 3	dom	
101	ul. Łaska 4	dom	
102	ul. Łaska 6	dom	
103	ul. Łaska 7	oficyna	
104	ul. Łaska 9	zespół – dom	
105		zespół – oficyna I	
106		zespół – oficyna II	
107	ul. Łaska 13	dom	
108	ul. Łaska 15	dom	
109	ul. Łaska 17B	zabudowa dawnej fabryki	
110	ul. Łaska 19	zespół – dom i oficyna	
111	ul. Łaska 20	dom	
112	ul. Łaska 20A	budynek dawnego kina Tkacz	
113	ul. Łaska 22	dom	
114	ul. Łaska 24	dom	
115	ul. Łaska 27	dom	
116	ul. Łaska 35	zespół – dom i oficyna I	
117		zespół – oficyna II	
118	ul. Łaska 37	zespół – dom i oficyna	
119	ul. Łaska 28	kamienica	
120	ul. Łaska 36	zespół zabudowań pofabrycznych – portiernia	
121		zespół zabudowań pofabrycznych – mur	
122	ul. Łaska 38	dom	
123	ul. Łaska 41	dom	obiekt wykreślono dnia 13 lutego 2020 r.
124	ul. Łaska 42	dom	
125	ul. Łaska 43	zespół zabudowań pofabrycznych, pozostałości dawnej odlewni	
126	ul. Łaska 47	dom	obiekt wykreślono dnia 29 listopada 2010 r.
127	ul. Łaska 54	dom	
128	ul. Łaska 55	dom	
129	ul. Łaska 60	dom	
130	ul. Łaska 61	zespół szkół	
131	ul. Łaska 64	dom	
132	ul. Łaska 88	kościół i dom misyjny Ojców Orionistów	
133	ul. Łaska 90	rogatki miejskie	
134	ul. Łaska	cmentarz rzymskokatolicki	
135	ul. Łaska	cmentarz ewangelicki	
136	ul. Piaskowa	cmentarz Chrześcijan Baptystów	

137		zespół – dom	
138	ul. Mickiewicza 2	zespół – oficyna	
139	ul. Mickiewicza 5	zespół – dom i oficyna	
140	ul. Mickiewicza 6	dom	
141	ul. Mickiewicza 7	dom	
142	ul. Narutowicza 2	dom	
143	ul. Narutowicza 5	dom	
144	ul. Narutowicza 7	dom	
145	ul. Narutowicza 10	dom	
146	ul. Narwiańska 26	dom	
147	ul. Obywatelska 7	dom	
148	ul. Ogrodowa 1	dom	
149	ul. Ogrodowa 9	dom	
150	ul. Ogrodowa 11	dom	
151	ul. Ogrodowa 13	dom	
152	ul. Ogrodowa 24	dom	
153	ul. Ogrodowa 43	dom	obiekt wykreślono dnia 29 listopada 2010 r.
154	ul. Opiesińska 8	zespół budynków pofabrycznych – szkoła przyzakładowa	z inwentaryzacji w terenie wynika, iż obiekty zostały wyburzone
155		zespół budynków pofabrycznych budynek pofabryczny	
156	ul. Opiesińska 23 – 25	dom wraz z zabudowaniami gospodarczymi i otoczeniem	
157	ul. Paprocka 13	dom	
158	ul. Paprocka 59	dom	
159	ul. Piaskowa 6	dom	
160	ul. Piaskowa 17	dom	
161	ul. Parkowa 3/ Kolbego 2	browar	
162		zespół – dom	
163	Plac Wolności 1	zespół – oficyna	
164		zespół – dom	
165	Plac Wolności 2	zespół – oficyna	
166	Plac Wolności 3 – 4	dom	
167	Plac Wolności 5, 5A, 5B	dom	
168	Plac Wolności 6	dom	
169	Plac Wolności 7	oficyna	
170	Plac Wolności 9	dom	
171	Plac Wolności 9A	dom	
172	Plac Wolności 10	zespół – dom i oficyna	
173	Plac Wolności 16	dom	
174	Plac Wolności 22	dom	obiekt wykreślono 15 lipca 2011 r.
175		zespół – dom	
176	Plac Wolności 24	zespół - oficyna	
177	Plac Wolności 25	dom	
178	Plac Żelazny 1	dom przydworcowy	

179	Plac Żelazny 3	dworzec kolejowy	
180	Plac Żelazny 5	dom przydworcowy	
181	ul. Pomorska 3	dom	
182	ul. Pomorska 5	dom	
183	ul. Pomorska 9	dom	
184	ul. Pomorska 11	zespół pofabryczny dawnej garbarni – portiernia	
185		zespół pofabryczny danej garbarni – dom	
186	ul. Pomorska 13	zespół pofabryczny dawnej garbarni – dom	
187	ul. Pomorska 14	dom	
188	ul. Pomorska 15	dom	
189	ul. Pomorska 16	dom	
190	ul. Przytorze 14	dom kolejowy	
191	ul. Sieradzka 3	zespół – dom i oficyna	
192	ul. Sieradzka 23	dom	
193	ul. Sieradzka 26	dom	
194	ul. Sieradzka 28	zespół - dom i dwie oficyny	
195	ul. Sieradzka 29	Gimnazjum Męskie	318/A - obiekt w rejestrze zabytków
196	ul. Sieradzka 30	dom	
197	ul. Sieradzka 33	dom	
198	ul. Sieradzka 41	zespół – dom i oficyna	
199	ul. Sieradzka 57	dom	
200	ul. Sieradzka 61	zespół - dom	
201		zespół – oficyna	
202	ul. Sieradzka 61A	magazyn	
203	ul. Sieradzka 73	dom	
204	ul. Szadkowska 17	dom	
205	ul. Szadkowska 19	dom	
206	ul. Szadkowska 21	dom	
207	ul. Szadkowska 29	dom	
208	ul. Szadkowska 47	dom	
209	ul. Szadkowska 49/51	młyn I	
210		młyn II	
211	ul. Szkolna 12	dom	
212	ul. Szpitalna 4	zespół pofabryczny – budynek biurowy	
213	ul. Królewska 27	zespół pofabryczny - oficyna	
214	ul. Szpitalna 4	zespół pofabryczny – komin	
215	ul. Zielona 5/ Królewska 25	zespół pofabryczny	
216	ul. Tkacka 7 – 9	młyn	
217	ul. Topolowa 8	dom	obiekt wykreślono w 31 maja 2021 r.
218	ul. Wiślana 8	dom	
219	ul. Wiślana 14	dom	obiekt wykreślono dnia 3 września 2015 r.
220	ul. Wodna 5 – 7	budynek danej rzeźni	

221	ul. Wodna 34/ Zakopiańska 9	zespół – dom i pralnia	
222	ul. Wolska 22A	magazyn	
223	ul. Zakopiańska 1	dom	
224	ul. Zduńska / Paprocka	kapliczka	
225	ul. Zielona 9A	dom	
226	ul. Zielona 11	zespół pofabryczny	
227	ul. Złota 10	dom	
228	ul. Złota 12	dom	
229	ul. Złota 15	dom	
230	ul. Złota 22	dom	
231	ul. Złota 25	dom	
232	ul. Złota 29B	dom	
233	ul. Złota 38	dom	
234	ul. Złota 71	dom	obiekt wykreślono dnia 29 listopada 2010 r.
235	ul. Złotnickiego 3	dom	
236	ul. Złotnickiego 5	dom	
237	ul. Złotnickiego 6	dom	280/A - obiekt w rejestrze zabytków
238		dom – muzeum	
239	ul. Złotnickiego 7	ogrodzenie domu – muzeum	
240	ul. Złotnickiego 11	dom	
241	ul. Złotnickiego 12	dwór	
242	ul. Złotnickiego 13	dom	
243	ul. Złotnickiego 16	dom	
244	ul. Złotnickiego 18	dom	
245	ul. Złotnickiego 20	dom	
246	ul. Złotnickiego 21	dom	
247	ul. Złotnickiego 23	harcówka, dawna kaplica Braci Morowiaków	
248	ul. Złotnickiego 25	dom	
249	ul. Złotnickiego	park miejski im. Stefana Złotnickiego	
250	ul. Grunwaldzka 1	dom	
251	ul. Grunwaldzka 2	dom	
252	ul. Grunwaldzka 3	dom	
253	ul. Grunwaldzka 4	dom	
254	ul. Grunwaldzka 5	dom	
255	ul. Grunwaldzka 6	dom	
256		dworzec	
257	ul. Karsznicka 11	toalety przydworcowe	
258	ul. Karsznicka 1	dom	
259	ul. Karsznicka 7 – 9	magazyn i mieszkania	
260	ul. Karsznicka 54	dom	
261	ul. Karsznicka 56	dom	
262		dom	
263	ul. Karsznicka 58	budynek gospodarczy	
264	ul. Karsznicka 60	dom	

265	ul. Karsznicka 106	dom	
266	ul. Karsznicka 114	dom	
267	ul. Karsznicka 116	dom	
268	ul. Karsznicka 118	dom	
269	ul. Karsznicka 120	dom	
270	ul. Karsznicka 124	budynek kolejowy	
271	ul. Kałużewskiego 1	dom	
272	ul. Kałużewskiego 2	dom	
273	ul. Kałużewskiego 3	dom	
274	ul. Kałużewskiego 4	dom	
275	ul. Kolejowa 6	hala zakładu taboru	
276	ul. Kolejowa 17	dom	
277	ul. Kombatantów 1	dom	
278	ul. Kombatantów 3	dom	
279	Plac Zwycięstwa 1	dom	
280	ul. Sylli 2	dom	
281	ul. Wojska Polskiego 3	dom	
282	ul. Wojska Polskiego 8	dom	
283	ul. Wojska Polskiego 9	dom	
284	ul. Wojska Polskiego 10	dom	
285	ul. Wojska Polskiego 14	dom	
286	ul. Wojska Polskiego 16	dom	
287	ul. 1-go Maja 1A i 1B	dom	
288	ul. 1-go Maja 2A i 2B	dom	
289	ul. 1-go Maja 3A i 3B	dom	
290	ul. 1-go Maja 4A i 4B	dom	
291	ul. 1-go Maja 6A i 6B	dom	
292	Miasto Zduńska Wola	układ urbanistyczny miasta Zduńska Wola	
293	Miasto Zduńska Wola	układ urbanistyczny osiedla Karsznice	
294	ul. Kolejowa 6	magazyn oleju tzw. Olejarnia, ob. Izba Historii Zakładu Taboru	
295	ul. Kolejowa 6	hala przejazdowa	
296	Aleje Kościuszki 12	dom	
297	ul. Złotnickiego 3A	dom	

5.5. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Stanowiska archeologiczne są bardzo ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic miasta Zduńska Wola. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych nie uda się zidentyfikować nowych śladów osadniczych.

Zgodnie z Ustawą wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania

archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwi uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Na terenie miasta Zduńska Wola wyznaczono strefę ochrony archeologicznej. Jest to obszar o domniemanej (na podstawie badań) zawartości ważnych relikwów archeologicznych, rejon osadnictwa pradziejowego i historycznego. Obejmuje teren położony wzdłuż rzeki Pichny początek w obrębie miasta, na północ od torów kolejowych, poprzez osiedle Wodna, część osiedla Zachód i dalej na południowy-wschód w pasie szerokości po około 0,5 km po obydwu stronach rzeki Pichny oraz osiedla Złota i Południe.

Na terenie miasta zlokalizowanych jest 13 obiektów archeologicznych (Tabela nr 4), ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Zduńska Wola

LP	LOKALIZACJA STANOWISKA	FUNKCJA, CHRONOLOGIA STANOWISKA
1	Nowe Miasto 1 (stan. 15 na obszarze AZP 70-47)	osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
2	Nowe Miasto 2 (stan. 18 na obszarze AZP 70-47)	osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
3	Osmolin 1 (stan. 4 na obszarze AZP 70-47)	osada kultury przeworskiej, epoka żelazna: okres rzymski
4	Swędzieniejewice 1 (stan. 13 na obszarze AZP 70-47)	punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia
5	Swędzieniejewice 2 (stan. 14 na obszarze AZP 70-47)	osada kultury polskiej, nowożytność
6	Zduny 2 (stan. 43 na obszarze AZP 70-46)	osada kultury polskiej, nowożytność
7	Zduny 3 (stan. 47 na obszarze AZP 70-46)	osada kultury polskiej, nowożytność
8	Zduny 4 (stan. 48 na obszarze AZP 70-46)	osada kultury polskiej, nowożytność
9	Zduny 5 (stan. 49 na obszarze AZP 70-46)	osada kultury polskiej, nowożytność
10	Zduny 6 (stan. 57 na obszarze AZP 70-46)	Punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit?
11	Zduńska Wola 1 (stan. 2 na obszarze AZP 70-47)	Punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit
12	Zduńska Wola 2	Osada episznurowego kręgu kulturowego, wczesna

	(stan. 3 na obszarze AZP 70-47)	epoka brązu
13	Zduńska Wola ? (stanowisko archiwalne o nieustalonej lokalizacji)	Punkt osadniczy kultury świderskiej?, epoka kamienia: schyłkowy paleolit?

5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturową, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoją gminą i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

Zduńska Wola, będąca początkowo wsią w majątku ziemskim, potem osadą tkacką, następnie znaczącym ośrodkiem przemysłowym, wykształciła specyficzny krajobraz kulturowy. Dziedzictwo miasta jest nie tylko różnorodne, ale też wielokulturowe. W tkance miejskiej można wyodrębnić całe zespoły zabudowy zabytkowej z odmiennych okresów, związane z różnymi funkcjami miejskimi.

5.6.1. Dziedzictwo materialne

Podstawowymi elementami materialnego dziedzictwa kulturowego są zabytkowe obiekty budownictwa i architektury, układy przestrzenne i krajobrazowe (urbanistyczne, zespoły pałacowe, dworskie, folwarczne i parkowe, cmentarze i inne). Ze względu na znaczne wartości historyczne i kulturowe ochronie konserwatorskiej podlegają obszary krajobrazu kulturowego o znaczeniu krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zespoły urbanistyczne, obiekty architektury, kształtowane tereny zielone, zabytki ruchome oraz stanowiska archeologiczne.

Przestrzenne elementy i formy krajobrazu kulturowego

Procesy osadnicze i rozwój przestrzenny miasta znacząco wpłynęły na stan zachowania i występowanie niektórych rodzajów obiektów i zespołów zabytkowych. Do obszarów o najwyższych wartościach krajobrazowych należą zarówno obszary o charakterze miejskim, jak i otwartym, wynikające z historii miasta. Wydzielić można kilka elementów przestrzennych:

- układ urbanistyczny miasta XIX/XX w. (w granicach z tego okresu), który obejmuje zarówno pierwsze historyczne ulice, wytyczone w momencie zakładania miasta (np. ul. Juliusza, Łaska), Plac Wolności, czyli dawny rynek miejski, jak też zespół dworu i parku dworskiego,
- kwartały zabudowy przemysłowej z przełomu XIX/XX w. i z I poł. XX w.,
- historyczne cmentarze miejskie: katolicki, ewangelicko-augsburski, chrześcijan baptystów, żydowski,
- układ urbanistyczny osiedla i węzła kolejowego w Karsznicach.

Budownictwo i architektura

Budownictwo i architektura stanowią najbardziej spektakularne obiekty dziedzictwa kulturowego. Na terenie miasta Zduńska Wola do najcenniejszych obiektów architektury należą:

- 1) dworek Złotnickich przy ul. Stefana Złotnickiego;
- 2) park Zenona Anstadta jako przykład ogrodu spacerowego miejskiego;

3) zespół zabudowań parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, w tym: bazylika, plebania, kaplica przedpogrzebowa, mur i teren przykościelny oraz dom socjalny;

4) zespół zabudowań parafii Chrześcijan Baptystów, w tym: kościół, ogrodzenie, plebania, dom mieszkalny;

5) zespół zabudowań parafii ewangelicko-augsburskiej, w tym: kościół, pastorówka, ogrodzenie, dom służby kościelnej, dawna szkoła ewangelicka. Budynki te są świadectwem roli, jaką odgrywała parafia ewangelicka w życiu miasta - była to najliczniejsza i najstarsza wśród istniejących w mieście parafii protestanckich;

6) zespół drewnianej zabudowy miasta, związanej z XIX-wiecznym osadnictwem tkackim: parterowe, drewniane domy tkaczy o konstrukcji sumikowo-łatkowej, służące jako dom właściciela i jako warsztat pracy, w początku XX w. domy tkackie zaczęto budować z cegły, ale według tego samego modelu funkcjonalno-przestrzennego;

7) zespół kamienic z końca XIX w. i pocz. XX w., zlokalizowanych wzdłuż głównych ulic, m.in. Jarosława Dąbrowskiego, Juliusza, Fabrycznej, Kościelnej, Alei Tadeusza Kościuszki, Kruczej, Łaskiej, Adama Mickiewicza, Sieradzkiej, Szadkowskiej, Zielonej, Stefana Żółtnickiego, Żółtej oraz przy Placu Wolności;

8) zespół zabudowy poprzemysłowej z końca XIX i pocz. XX w., w tym fabryki tkackie i młyny przemysłowe;

9) zespół osiedla mieszkaniowego w Karsznicach, wybudowanego dla pracowników kolei państwowych w latach 30-tych XX w. i tworzący jednorodny układ przestrzenny, urbanistyczny i architektoniczny.

Cmentarze

Cmentarze jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Na terenie cmentarzy obowiązuje ochrona ich układu przestrzennego i zieleni. Ochronie podlegają stare, okazałe groby, niejednokrotnie reprezentujące wysoki poziom architektoniczny.

Na terenie miasta znajdują się 4 zabytkowe cmentarze, różnych wyznań, z zachowanymi historycznymi nagrobkami i układami przestrzennymi:

- cmentarz rzymsko-katolicki założony w 1811 roku, powiększony około 1858 roku,
- cmentarz ewangelicko-augsburski z 1825 roku,
- cmentarz żydowski założony w 1826 roku,
- cmentarz Chrześcijan Baptystów założony pod koniec XIX w.,

oraz

- rzymsko-katolicki cmentarz parafialny pw. św. Józefa założony w 1952 roku,
- cmentarz komunalny założony w 1973 roku.

Zabytkowe nagrobki na cmentarzach parafialnych: katolickim i ewangelicko-augsburskim (według WUOZ Del. Sieradz, 18 kart dokumentujących zabytkowe nagrobki):

1. Cmentarz katolicki

A. Najstarszy istniejący nagrobek:

A.1. Pomnik typu ci plus Honoraty z Okołowiczów Żółtnickiej - 1831 r.,

B. Pozostałe groby o znaczeniu historycznym lub osób szczególnie zasłużonych:

- B.1 Płyta nagrobna burmistrza miasta Florentyna Rygockiego 1877 r.,
- B.2 Płyta nagrobna oficera byłego Wojska Polskiego Józefa Daszkowskiego 1877 r.,
- B.3 Płyta i obelisk na mogile zbiorowej Polaków zamordowanych przez hitlerowskich okupantów w latach 1939-1945,
- B.4 Nagrobek 2 pilotów polskich poległych dn. 2 września 1939 r. w czasie lotu bojowego,
- B.5 Grób rodziny Hille,
- B.5.1 mały nagrobek Kazia Grabowskiego 1876 r.,
- B.5.2 duży nagrobek Edwarda Hille 1869 r.,
- B.6 Nagrobek Józefy Junosza Szaniawskiej 1904 r.,
- B.7 Nagrobek Piotra Bogusławskiego 1908 r.,
- B.8 Nagrobek Leokadii Haliny Gruszczyńskiej 1945 r.,
- B.9 Nagrobek Rodziny Krysztof,
- B.10 Nagrobek Dymitra Wasiljewa Modolewskiego 1907 r.

2. Cmentarz ewangelicko - augsburski

C. Najstarszy istniejący nagrobek:

C.1 Nagrobek Pastora Georga Wendta 1856 r.,

D. Groby o znaczeniu historycznym lub osób szczególnie zasłużonych:

D.1 Nagrobek współczesny rodziny Tosiów (przeniesiony z Sieradza) z inskrypcją Lorenz D † 1864, powstaniec 1863 r.,

D.2 Nagrobek rodziny Seidel,

D.3 Osiem płyt nagrobnych żołnierzy niemieckich poległych w roku 1914,

D.4 Nagrobek rodziny Knothe,

D.5 Grób rodziny Arlet, Martin Arlet † 1869,

D.6 Grób rodziny Wehr, Edmund Wehr † 1913,

D.7 Grobowiec rodziny Bąkowskich, Jan † 1909,

D.8 Nagrobek Pauline Rauh † 1875,

D.9 Nagrobek Księdza Prałata Edwarda Boerner † 1910.

Parki

Parki zabytkowe, dworskie i podworskie oraz ogrody zabytkowe podlegają szczególnej ochronie. Zabytkami mogą być parki i ogrody dekoracyjne, jak również rzadkie okazy przyrody żywej lub martwej, jeżeli nie podlegają przepisom o ochronie przyrody. Stanowią one swoisty dokument sztuki ogrodniczej, a jednocześnie część kulturalnego dorobku narodu. Są elementem krajobrazu, będącym świadectwem świadomego uporządkowania i zagospodarowania przestrzeni. Pełnią również ważne funkcje, zwłaszcza społeczne. Parki podnoszą walory estetyczne i kulturowe danego obszaru, stają się dla mieszkańców miejscem rekreacji i odpoczynku, jednocześnie są czynnikiem rozwijającym turystykę regionu.

Na terenie miasta Zduńska Wola występuje jeden zabytkowy park. Założenie parkowe obejmuje obszar pomiędzy ulicami: Stefana Żłotnickiego, Kościelną, Dolną, Piwną oraz Parkową. Składa się z dawnego parku dworskiego położonego na starasowanej skarpie rzeki Pichny

związanego z zespołem kościoła parafialnego i dworu Złotnickich, w którym obecnie mieści się siedziba Urzędu Miasta Zduńska Wola. Park ma charakter miejski z przełomu XIX i XX w., przylega do browaru Zenona Anstadta, a jego dominantę stanowią dwa stawy na rzece Pichnie, w tym jeden z wyspą. Najmłodsza część parku założona została w końcu lat osiemdziesiątych XX w.

Park jest nierozzerwalnie związany z historią miasta, wpisuje się w rozwój Zduńskiej Woli z osady w przemysłowe miasto. Łączy się także z okresem międzywojennym – będąc miejscem stworzonym dla realizacji potrzeb rozrywkowych, kulturalnych i sportowych społeczności miejskiej. Park został założony w okresie, kiedy teren dawnej Jurydyki, włączony już do miasta, znajdował się w posiadaniu Zenona Anstadta – właściciela miejscowego browaru oraz dawnych zabudowań należących do Złotnickich. Zenon Anstadt, twórca parku, jego założeń architektonicznych i formy użytkowej, zmienił sposób myślenia o tej części miasta, nawiązując w ten sposób do dużych ośrodków miejskich, w szczególności do Łodzi i jej parków, pełniących funkcję przestrzeni estetycznej, kulturotwórczej i rekreacyjnej. Pochodzący z Łodzi browarnik wzorował się na fabrykantach swego rodzinnego miasta, którzy przy pałacach zakładali ogrody, z czasem udostępniane ogółowi mieszkańców. Wzorem dla założenia zduńskowolskiego parku stał się Park Helenów w Łodzi, który powstał w roku 1885 na terenach wokół rodzinnego browaru Anstadtów.

Historia Parku Miejskiego jest nierozzerwalnie związana z browarem. Zenon Anstadt został właścicielem browaru najprawdopodobniej w 1902 roku. W latach 1903–1904 nabył dodatkowo tereny przylegające do rzeki Pichny i stawów w obecnym Parku Miejskim, by mieć dostęp do wody, tak niezbędnej w procesach produkcyjnych. Nie poprzestał tylko na działalności biznesowej związanej z browarem. Postanowił wokół niego, wzorem łódzkiego Helenowa, urządzić ogród spacerowy dla mieszkańców miasta, który za opłatą oferował wiele atrakcji. W 1929 roku właściciele browaru wydzierżawili park magistratowi zduńskowolskiemu. Miasto w dalszym ciągu dbało, by park zachował swój dotychczasowy charakter miejsca wypoczynku i rozrywki, czerpało też z parku dochody, np. oddając w dzierżawę rosnące tam drzewa owocowe oraz ślizgawkę.

Dzisiaj Zduńska Wola powróciła do swych najlepszych tradycji. Miasto zrealizowało projekt pn. „Rewaloryzacja Parku Miejskiego w Zduńskiej Woli” z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020. Park poddany był rewaloryzacji, która przywróciła jego dawną świetność i ponownie otworzyła go na mieszkańców. Zupełnie nowe alejki parkowe, wyremontowane stawy, romantyczny mostek, zaciszna altana, ciekawa fontanna, domek dla łabędzi, pergole, stylizowane latarnie parkowe i odnowiona zieleń ponownie stały się atrakcyjne dla mieszkańców Zduńskiej Woli i ich gości. To kontynuacja zacnej tradycji Anstadtów.

Żeby przywrócić parkowi dawną świetność należało skupić się na trzech polach działań:

1. Ochrona walorów przyrodniczych

Na terenie parku znajduje się głównie drzewostan liściasty składający się z gatunków rodzimych z niewielkim udziałem gatunków obcego pochodzenia. W starej części znajdują się unikatowe okazy drzew, m.in. klony srebrzyste, dęby szypułkowe. Część drzew została uznana za pomniki przyrody. Ponadto, na terenie parku ochronie podlega istniejąca zieleń, w tym starodrzew, układ przestrzenny, walory krajobrazowe, warunki ekspozycji obiektów architektonicznych. Stan zdrowotny istniejącego drzewostanu nie był zadawalający. W celu ochrony walorów przyrodniczych i historycznych parku został opracowany projekt gospodarki drzewostanem na podstawie szczegółowej inwentaryzacji dendrologicznej, która wykazała konieczność zabiegów takich jak: wycinka drzew martwych, umierających, zagrażających bezpieczeństwu, odrostów korzeniowych i młodego samosiewu oraz zabiegi pielęgnacyjno-sanitarne. Projekt przewidywał zabezpieczenie przed zniszczeniem, należyte utrzymanie i pielęgnowanie roślin, a także nasadzenia, które będą promować rośliny w całym ich bogactwie zróżnicowania, łącznie z kolekcjami roślin cebulowych i traw ozdobnych. Bardzo ważne

było, aby na obszarze starego parku, utrzymać historyczny układ i podkreślić jego walor poprzez kompozycję kwater. Ponadto, w dbałości o zachowanie historycznej wartości parku zmodernizowano alejki i istniejące ogrodzenie. Głównym celem tych działań jest zabezpieczenie przed niszczeniem, należyte utrzymanie i pielęgnowanie zachowanych elementów kompozycji parku.

2. Podniesienie wartości użytkowej parku

Podniesienie wartości użytkowej parku polegało na budowie bezpiecznych nawierzchni alejek parkowych, bardziej funkcjonalnego oświetlenia i wyposażenia go w małą architekturę. Wieloletnie niedoinwestowanie spowodowało znaczną degradację ciągów pieszych oraz małej architektury. Większość alejek parkowych stanowiły drogi gruntowe rozmywane podczas opadów ze względu na skarpowe ułożenie terenu. W celu naprawienia tego stanu rzeczy przygotowano odpowiednią dokumentację projektową. W części historycznej parku niezwykle ważnym elementem jest wyspa na dużym stawie, którą zagospodarowano poprzez wymianę istniejącej nawierzchni oraz wybudowano na niej altanę, stanowiącą miejsce wypoczynku i imprez publicznych. Bardzo ważnym elementem było wzmocnienie skarpy na wyspie poprzez demontaż płyt betonowych i założenie geosiatki wypełnionej otoczkami i obsianej trawą, co poza poprawą bezpieczeństwa, nadało temu miejscu odpowiedni charakter. Na obszarze całej części historycznej wyposażono park w elementy małej architektury nawiązujące do stylu epoki, w której park powstał. Należą do nich: altana (na wyspie), fontanna (pływająca na stawie), mostek, a także stylizowane ławki parkowe i kosze na śmieci oraz lampy.

3. Renowacja zbiorników

Zbiorniki wodne na terenie parku wymagały kompleksowej renowacji, a nie tylko odmulenia.

Zakres wykonanych prac objął:

- renowację zbiorników wodnych (stawów) z instalacją ich oczyszczania (filtry mineralno-roślinne),
- przebudowę istniejących i budowę nowych alejek parkowych (w śladach przeddeptów) oraz utwardzenie placów wypoczynkowych,
- przebudowę mostku,
- wyposażenie obiektu w elementy małej architektury,
- montaż obiektu sanitarnego WC,
- urządzenie nowej zieleni (nasadzenia drzew, krzewów, założenie rabat kwiatowo-bylinowych i cebulowych),
- pielęgnację zieleni istniejącej,
- montaż oświetlenia parkowego wraz z wykonaniem linii kablowej oświetleniowej;
- budowę kanalizacji deszczowej.

5.6.2. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które przez wspólnotę, grupę lub jednostki, są uznane za część własnego dziedzictwa. Jest to rodzaj dziedzictwa przekazywanego z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzanego przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo kulturowe to nie tylko zachowane obiekty zabytkowe, ale również zespoły muzyczne, wokalne, stowarzyszenia oraz szkoły, które pełnią funkcję ośrodków kulturowych

i są miejscem spotkań dla miejscowej ludności. Owocem działań wszystkich tych, którzy tworzą dziedzictwo kulturowe, są różnego rodzaju wydarzenia i imprezy kulturalne.

W wieloletnią już tradycję Zduńskiej Woli wpisuje się jej działalność kulturalna i sportowa. Działalność kulturalna stanowi tradycyjną i znaczącą sferę aktywności mieszkańców Zduńskiej Woli. Przejawia się to w zaangażowaniu domów kultury, stowarzyszeń, szkół, klubów i osób prywatnych. Rokrocznie w mieście odbywają się imprezy plenerowe promujące tożsamość kulturalną regionu:

- Dni Zduńskiej Woli,
- Festiwal Kultury Miejskiej,
- Święto Miasta,
- Noc Muzeów,
- impreza Europejskich Dni Dziedzictwa,
- wystawa sztuki współczesnej,
- spacer historyczny po zabytkowym cmentarzu żydowskim w ramach rocznicy likwidacji Getta Żydowskiego,
- propagowanie idei społecznej opieki nad zabytkami - coroczna współpraca przy organizacji zbiórki na ratowanie zabytkowych nagrobków z Towarzystwem Przyjaciół Zduńskiej Woli oraz ze Stowarzyszeniem Miłośników Kolei.

W Zduńskiej Woli funkcjonują następujące instytucje kultury:

1) Miejski Dom Kultury - realizujący zadania w dziedzinie upowszechniania kultury, wychowania oraz edukacji poprzez organizowanie spektakli, koncertów, wystaw, prowadzenie nauki języków obcych, prowadzenie impresariatu artystycznego, działalności wydawniczej, ognisk artystycznych, aerobiku i kursów tańca, zajęć w plenerze, realizowanie imprez zleconych, a także prowadzenia kina oraz kawiarni literackiej;

2) Powiatowy Młodzieżowy Dom Kultury „Na pięterku” - placówka prowadząca działalność kulturalno-oświatowo-wychowawczą na rzecz dzieci i młodzieży z terenu powiatu zduńskowolskiego. Prowadzi się tu zajęcia plastyczne, muzyczne, taneczne, kursy językowe. PMDK „Na pięterku” jest organizatorem wielu wydarzeń artystycznych takich jak: Wystawa Prac Plastycznych Nauczycieli i Pracowników Oświaty z okazji Święta Edukacji Narodowej, Koncert „Świeć gwiazdeczko świeć”, Podsumowanie Powiatowego Konkursu Plastycznego „Kartka na Boże Narodzenie”, Koncert Dla Babci i Dziadka, Ogólnopolski Konkurs Plastyczny i Literacki "Pudełko Moich Marzeń", Ogólnopolski Konkurs Recytatorski - eliminacje powiatowe, Powiatowy Konkurs „Ozdoby Wielkanocne”, WTOOPA Ogólnopolskie Spotkania Teatralne, Ogólnopolski Przegląd Piosenki Turystycznej i Ekologicznej „DREPTAK”, Koncert „Dla Mamy i Taty”, Międzynarodowy Festiwal „FOLKLOR ŚWIATA”. Placówka ta organizuje szereg konkursów literackich, plastycznych oraz wystaw plastycznych, a także różnorodnych form rekreacyjno-kulturalnych i wypoczynkowych;

3) Dom Kultury „Lokator” - placówka kulturalna organizująca działalność społeczno-kulturalną, oświatową i rekreacyjno-sportową na rzecz członków Spółdzielni i mieszkańców osiedli;

4) Miejska Biblioteka Publiczna im. Jerzego Szaniawskiego - posiada księgozbiór liczący ponad 104 148 woluminów. W ciągu ponad 50 lat istnienia aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym miasta.

W Zduńskiej Woli funkcjonują cztery muzea. Każde z nich ma własną specyfikę i zbiory o całkowicie odmiennym charakterze. Dwa z nich to placówki publiczne, prowadzone przez samorząd, jedna związana jest z parafią rzymskokatolicką, czwarta natomiast istnieje przy klasztorze księży Orionistów. Są to:

1) Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola - gromadzi przede wszystkim eksponaty związane z dziejami miasta. Aktualnie w zbiorach muzealnych znajduje się ok. dziesięć tysięcy eksponatów. Podzielone zostały na działy tematyczne: historyczny, techniczny, numizmatyczny, sztuki, biograficzny, militariów i archeologii. W muzeum funkcjonują dwie stałe ekspozycje muzealne: Rodowód miejski przemysłowej Zduńskiej Woli oraz Salon mieszczański z przełomu XIX i XX w.

2) Filia Muzeum Historii Miasta - Skansen lokomotyw w Karsznicach, w którym zgromadzono czterdzieści dwa eksponaty techniki kolejowej, w tym: 10 parowozów, 3 lokomotywy spalinowe, 1 lokomotywę elektryczną, 1 wagon-szynobus spalinowy, 8 wagonów o przeznaczeniu osobowym i towarowym, kolejkę torowo-linową KL-T, pług W-14, dźwig kolejowy parowy. 15 wagonów (lokomotyw, wagonów oraz urządzeń specjalnego przeznaczenia) wpisana jest do inwentarza muzealnego Stacji Muzeum w Warszawie. W Skansenie Lokomotyw są eksponowane zgodnie z umową depozytową 61/F/2017/STM. Oprócz ekspozycji w otwartej przestrzeni filia eksponuje także kolekcję dokumentów i przedmiotów związanych z historią parowozowni, lokomotywowni, wagonami, osiedlem i węzłem karsznickim.

3) Muzeum Dom Urodzenia św. Maksymiliana Kolbego - zorganizowane zostało w dawnym domu tkackim rodziny Kolbe. W czterech izbach znajdują się elementy wyposażenia wnętrza, pamiątki oraz świadectwa i materiały związane z życiem i działalnością św. M. M. Kolbego. W jednym z pomieszczeń odtworzono warsztat tkacki z maszynami i urządzeniami do produkcji tkanin.

Znaczącą rolę w życiu kulturalnym miasta odgrywają także dwie szkoły artystyczne: Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia oraz Liceum Plastyczne im. Katarzyny Kobro.

Miasto posiada bogate tradycje w upowszechnianiu i kultywowaniu sportu. W mieście funkcjonują trzy baseny: odkryty kompleks basenów na terenie Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji, kompleks basenów krytych – Centrum Sportu i Rekreacji „Relaks” przy ul. prof. dr. Tadeusza Kobusiewicza 20 oraz basen kryty w Szkole Podstawowej nr 9 z Oddziałami Integracyjnymi im. Jana Pawła II przy ul. Kilińskiego 27 w Zduńskiej Woli.

Zduńska Wola staje się coraz atrakcyjniejszym miejscem dla rozwoju turystyki wycieczkowej. Znajduje się tu wiele atrakcji turystycznych oraz pamiątek przeszłości, w oparciu o które tworzy się swoisty szlak turystyczny, mówiący o historii i rozwoju miasta. Na terenie miasta dobrze działa turystyka weekendowa. Mieszkańcom i przyjezdnym miasto oferuje ciekawe szlaki turystyczne, na piesze lub rowerowe wycieczki: szlak „Uroczysk, szlak fabryczny i rezerwatów” (długość 16 km), szlak „Wokół Zduńskiej Woli” (długość 22 km), szlak „W środku Polski ziemia znana i nieznana” (długość 61 km) oraz szlak „Walk nad Wartą we wrześniu 1939 roku” (długość 54,6 km).

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT jest podstawowym i powszechnie stosowanym narzędziem diagnostycznym, które pozwala podzielić zebrane informacje na cztery kategorie czynników strategicznych: na silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia. Nazwa metody jest akronimem słów angielskich: strengths, weaknesses, opportunities, threats. W niniejszej analizie silne i słabe strony stanowią zbiór czynników wewnętrznych, natomiast szanse i zagrożenia są uwarunkowaniami zewnętrznymi. Zestawienie to stanowi podstawę do opracowania celów programu opieki.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Analizie poddano stan zachowania zabytków nieruchomych na terenie miasta, który w skali całego miasta można ocenić jako dobry. Większość obiektów jest stale użytkowana i znajduje się w stanie dostatecznym i dobrym. Zachowany i czytelny jest także układ urbanistyczny centrum miasta. Przy istotnych obiektach, najczęściej wpisanych do rejestru zabytków, prowadzone są prace remontowe i konserwatorskie. W budynkach znajdujących się w posiadaniu miasta, będących siedzibami biur i instytucji miejskich, prowadzone są bieżące naprawy i remonty. Działania te mają jednak w większości charakter doraźny i nie rozwiązują głównych problemów związanych z niedostatecznym stanem technicznym obiektów.

Ważne jest, aby zabytkowe zespoły zabudowy przemysłowej objąć szczegółowym programem rehabilitacji i rekonstrukcji funkcjonalnej. Program ten, w przypadku zaniku funkcji produkcyjnej w dawnych obiektach fabrycznych, powinien mieć na celu:

- określenie warunków do włączenia ich w obręb społecznej przestrzeni miasta,
- określenie działań konserwatorskich, utrwalających walory zabytkowe architektury,
- wprowadzenie innych funkcji, które umożliwiłyby właściwe utrzymanie obiektów.

Istotnym problemem jest stan zachowania budynków mieszkalnych, w tym także tych znajdujących się w zarządzie miasta. Często nie prowadzi się w nich nawet bieżących remontów, a postępująca degradacja może powodować utratę wartości zabytkowych.

Zabytki ruchome będące wyposażeniem Bazyliki Mniejszej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny są w dobrym stanie. Inaczej sytuacja wygląda w przypadku lokomotyw znajdujących się w skansenie w Karsznicach. W 2010 r. podjęto prace konserwatorskie i remontowe trzech parowozów i jednej lokomotywy, jednak pozostałe niezabezpieczone i niekonserwowane obiekty wymagają kompleksowego remontu i konserwacji, a przede wszystkim - zabezpieczenia przed niszczącym wpływem opadów atmosferycznych (źródło: Program opieki nad zabytkami dla miasta Zduńska Wola na lata 2013 - 2016).

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 5), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w mieście Zduńska Wola. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju miasta. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo miasta tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 5. Analiza SWOT

Silne strony miasta Zduńska Wola	Słabe strony miasta Zduńska Wola
<ul style="list-style-type: none"> · wypracowany system dotacji prac konserwatorskich i remontowych przy zabytkach ze środków finansowych budżetu miasta · uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego · środowisko przyrodnicze miasta sprzyjające aktywnej rekreacji · występujące formy prawne ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> · niewystarczający stan zabezpieczenia zabytków i postępujący proces ich niszczenia · niewystarczające środki finansowe właścicieli obiektów zabytkowych na ich remontowanie i konserwację, a w konsekwencji niezadawalający stan zachowania części zabytków · niewystarczający stan środków finansowych na promocję dziedzictwa kulturowego

<ul style="list-style-type: none"> ·wielonarodowościowe, wielowyznaniowe i wielokulturowe korzenie ·piesze i rowerowe szlaki turystyczne ·aktywnie działające instytucje kultury ·obiekty przemysłowe, Skansen Lokomotyw i Urzędzeń Technicznych, Szlak Fabryczny ·aktywność gospodarcza mieszkańców ·poprawa estetyki miasta ·kontynuacja działań związanych z rozpoczęciem prac nad Kodeksem Krajobrazowym 	<ul style="list-style-type: none"> ·brak strategii rewitalizacji zabytkowych zespołów przemysłowych ·brak uchwały krajobrazowej ·niedostateczne wykorzystanie potencjału turystycznego ·nieadekwatność gminnej ewidencji zabytków do stanu faktycznego ·zły stan jakości powietrza
<p>Szanse miasta Zduńska Wola</p> <ul style="list-style-type: none"> ·możliwość pozyskania finansowania ze źródeł zewnętrznych ·wzrost popularności turystyki weekendowej ·wzrost świadomości widzenia obiektu zabytkowego jako miejsca do życia oraz lokowania kapitału ·rozwój przemysłu czasu wolnego ·popularność stylu życia związanego z aktywnym spędzaniem czasu wolnego ·korzystna lokalizacja miasta oraz dogodne połączenia komunikacyjne 	<p>Zagrożenia miasta Zduńska Wola</p> <ul style="list-style-type: none"> ·wysokie koszty rewitalizacji zabytków ·depopulacja i odpływ ludzi wykształconych ·jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego bądź wyłącznie przez pryzmat wykorzystania gospodarczego bądź jedynie jako zasobu historycznego ·brak dostatecznych mechanizmów nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów niewpisanych do rejestru zabytków ·mała wrażliwość na wartości dziedzictwa kulturowego w budownictwie prywatnym i publicznym ·brak realnych zachęt do prywatnych inwestycji w zabytki

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju miasta. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego. W oparciu o ustawowe cele programu opieki nad zabytkami, informacje o zasobach dziedzictwa kulturowego Zduńskiej Woli oraz o możliwościach i perspektywach rozwoju miasta, sformułowano następujące cele Gminnego programu opieki nad zabytkami Zduńskiej Woli, które stanowią kontynuację Programu opracowanego na lata 2017- 2020:

- systematyczne realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i trwała poprawa stanu ich zachowania,
- uwzględnienie ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa archeologicznego w dokumentach planistycznych i strategicznych miasta,
- wykreowanie atrakcyjnego wizerunku miasta oraz budowanie tożsamości, a także podnoszenie atrakcyjności miasta i wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych,

- powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w środowisku mieszkańców miasta,

- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,

- wykorzystanie funduszy krajowych i funduszy strukturalnych unii europejskiej w działaniach samorządu w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony zabytków.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego miasta, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta zostało opracowanych 7 priorytetów, które są rozwinięciem celów Programu (Tabele nr 6, 7, 8, 9, 10). Wyznaczone priorytety są zgodne z założeniami programowymi, w celu zapewnienia ciągłości działań w obszarze ochrony i opieki nad zabytkami. Do realizacji priorytetów wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami. Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom miasta właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 Ustawy Prezydent Miasta zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania ich Radzie Miasta. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji Programu, uwzględniające wykonanie zadań, które zostały przyjęte do wypełnienia w czteroletnim okresie obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność wcielenia ich w życie. Sposób weryfikacji ze zrealizowanych zadań został ujęty w trzeciej kolumnie każdej z tabeli, natomiast podmiot odpowiedzialny za realizację zadania w ostatnich kolumnach w Tabelach nr 6, 7, 8, 9, 10.

Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I

Priorytet I: Realizacja zadań kompetencyjnych			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Przyjęcie przez Radę Miasta Zduńska Wola Programu ochrony zabytków na lata 2021-2024	Czy Program został przyjęty uchwałą?	UM, RM, mieszkańcy, ŁWKZ
2	Opracowanie i coroczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych na podstawie aktualizacji otrzymanych od właścicieli lub zarządców obiektów zabytkowych	Czy Program jest systematycznie aktualizowany?	UM, RM, właściciele i zarządcy, ŁWKZ
3	Prowadzenie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych oraz archeologicznych miasta Zduńska Wola	Liczba przeprowadzonych aktualizacji. Liczba obiektów usuniętych/ dodanych do GEZ. Czy Starostwo Powiatowe i ŁWKZ są w posiadaniu aktualnej ewidencji?	UM, ŁWKZ
4	Ustalenie terenów, dla których niezbędne jest opracowanie nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz systematyczna zmiana ustaleń miejscowych planów	Wzrost procentowy nowych planów.	UM ŁWKZ

	zagospodarowania przestrzennego w związku z uwzględnieniem zapisów istotnych dla ochrony dziedzictwa kulturowego		
5	Aktualizacja objętych ochroną cennych obiektów przyrodniczych zlokalizowanych na terenach wpisanych do GEZ	Liczba przeprowadzonych aktualizacji.	UM, ŁWKZ, WKP
6	Wnioskowanie do projektu budżetu o zabezpieczenie środków finansowych na realizację zadań własnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	Nazwa zadania i wysokość zabezpieczonych środków w danym roku budżetowym.	UM, RM
7	Wykorzystanie strony internetowej miasta dla potrzeb działań związanych z ochroną i promowaniem dziedzictwa kulturowego	Czy na stronie były zamieszczane informacje dotyczące ochrony i promowania dziedzictwa kulturowego?	UM
8	Działania podnoszące kwalifikacje pracowników	Liczba i nazwa odbytych szkoleń.	UM

Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II

Priorytet II: Zahamowanie procesów degradacji zabytków i trwała poprawa ich stanu zachowania			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Współpraca Miasta z właścicielami i administratorami obiektów zabytkowych (w tym ze związkami wyznaniowymi)	Na czym ta współpraca polegała?	UM
2	Podjęcie działań zmierzających do wykonania właściwego odprowadzenia wód opadowych z chodników znajdujących się w sąsiedztwie obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków	Liczba zaplanowanych prac Liczba zrealizowanych zadań Wysokość przeznaczonych środków w danym roku budżetowym.	UM, właściciele i zarządy obiektów
3	Stworzenie modelu współpracy z właścicielami zabytkowych zespołów zabudowy przemysłowej w zakresie prac nad programem ich rehabilitacji i rekonstrukcji funkcjonalnej	Czy utworzono model? Jakie są zasady działania modelu?	UM
4	Koordinacja i prowadzenie bieżących prac remontowych w obiektach pozostających w dzierżawie TBS „Złotnicki”	Ile obiektów zostało wyremontowanych?	UM, RM, ŁWKZ

	sp. z o. o. – w miarę posiadanych środków finansowych i pozyskiwanych dofinansowań ze źródeł zewnętrznych	Jakie i w jakim zakresie?	
5	Prowadzenie prac porządkowych przy historycznych nagrobkach i miejscach pamięci narodowej na cmentarzach	Liczba akcji?	UM, RM, ŁWKZ
6	Poddanie pomników przyrody niezbędnym zabiegom pielęgnacyjnym oraz modernizacja i utrzymanie terenów zieleni, zwłaszcza terenów zielonych i skwerów w otoczeniu zabytków	Liczba pomników przyrody występująca w strefach zabytkowych miasta.	UM, ŁWKZ, WKP

Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr III

Priorytet III: Uwzględnienie ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa archeologicznego w dokumentach planistycznych i strategicznych miasta			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Uwzględnienie ochrony zabytków nieruchomych (tj. obiektów ujętych w rejestrze zabytków i w GEZ), ruchomych oraz stref występowania zabytków archeologicznych w opracowanych dla terenu miasta dokumentach studialnych dot. polityki przestrzennej, np. studia i plany zagospodarowania przestrzennego	Liczba i wykaz opracowanych nowych dokumentów Liczba i wykaz zmian w dokumentach istniejących.	UM, ŁWKZ
2	Uwzględnienie ochrony zabytków nieruchomych (tj. obiektów ujętych w rejestrze zabytków i w GEZ), ruchomych oraz stref występowania zabytków archeologicznych w trakcie opracowywania lub aktualizacji strategii rozwoju miasta Zduńska Wola	Liczba nowych dokumentów Wykaz zmian w dokumencie istniejącym w zakresie ochrony zabytków.	UM, ŁWKZ

Tabela nr 9. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr IV

Priorytet IV: Kreowanie wizerunku miasta, budowanie tożsamości, edukacji i promocji			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Imprezy i wydarzenia (w tym również wystawy, organizowanie	Wykaz wydarzeń ze	

	<p>miejskich konkursów historycznych, plastycznych i fotograficznych na temat obiektów zabytkowych w mieście oraz obchody rocznic historycznych i wydarzeń szczególnie istotnych dla dziejów Zduńskiej Woli) popularyzujące tradycję i historię miasta Zduńska Wola, służące pogłębianiu zainteresowania dziedzictwem kulturowym Zduńskiej Woli oraz propagowaniu idei społecznej opieki nad zabytkami realizowane przez Miasto i jednostki organizacyjne (również we współpracy z innymi podmiotami)</p>	<p>wskazaniem organizatora i ewentualnych współorganizatorów.</p>	<p>UM, MHMZW, MDK, mieszkańcy, organizacje pozarządowe, szkoły</p>
2	<p>Udział w organizacji corocznej imprezy Europejskich Dni Dziedzictwa, organizowanej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa – we wrześniu każdego roku</p>	<p>Sposób organizacji imprezy.</p>	<p>UM, NID, mieszkańcy, MHMZW, organizacje pozarządowe</p>
3	<p>Systematyczne opracowywanie prezentacji materiałów dotyczących wybranych obiektów zabytkowych i historycznych przestrzeni o istotnych wartościach krajobrazu kulturowego wraz z jak najszerszym jej udostępnieniem poprzez umieszczenie na stronach internetowych muzeum</p>	<p>Liczba i tematyka publikacji.</p>	<p>UM, MHMZW, organizacje pozarządowe</p>
4	<p>Prowadzenie cyklicznych wydawnictw propagujących historię i dziedzictwo miasta</p>	<p>Liczba i tytuł publikacji.</p>	<p>UM, MHMZW, MBP</p>
5	<p>Wykreowanie i rozwój produktu turystyki kulturowej Zduńska Wola wielu kultur poprzez wytyczenie Szlaku Historii i Kultury Żydowskiej oraz organizację cyklicznej imprezy poświęconej kulturze żydowskiej</p>	<p>Czy stworzono produkt? Jakie podjęto działania?</p>	<p>UM, MHMZW, organizacje pozarządowe</p>
6	<p>Rozwój Skansenu Lokomotyw i Urządzeń Technicznych w Karsznicach wraz ze Stowarzyszeniem Szlaku Kolejnictwa</p>	<p>Czy stworzono produkt? Jakie podjęto działania?</p>	<p>UM, PKP, MHMZW, organizacje pozarządowe</p>

7	Przygotowanie programu zajęć o zabytkach miasta	Czy przygotowano program? Liczba uczestników.	UM, placówki oświatowe, MHMZW
8	Podnoszenie kwalifikacji i doskonalenie zawodowe nauczycieli i osób działających w sferze upowszechniania dziedzictwa kulturowego	Liczba osób szkolących się. Liczba odbytych szkoleń.	UM, placówki oświatowe
9	Organizacja różnorodnych, ogólnodostępnych przedsięwzięć (konferencje, sesje popularno-naukowe, rajdy), popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz potrzebę jego ochrony	Liczba i wykaz zorganizowanych przedsięwzięć.	UM, MDK, MHMZW, organizacje pozarządowe
10	Propagowanie idei społecznych kwest na rzecz ratowania zabytkowych cmentarzy	Wysokość zebranych środków. Przeznaczenie	UM, MHMZW, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe

Tabela nr 10. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr V

Priorytet V: Finansowanie działań związanych z opieką nad zabytkami			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Bieżące informowanie o aktualnie ogłaszanych terminach naboru wniosków, Program Operacyjny, programach MKiDN i innych możliwościach pozyskiwania środków finansowych na realizację, prac remontowych, konserwatorskich i rewitalizację obiektów zabytkowych	Liczba artykułów na stronie.	UM
2	Systematyczne aplikowanie przez samorząd o środki na remonty i konserwację obiektów zabytkowych oraz całych zespołów w ramach dostępnych programów i funduszy	Liczba złożonych wniosków. Wysokość pozyskanych środków. Wykaz dofinansowanych inwestycji.	UM
3	Doradztwo w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na zachowanie i utrzymanie obiektów zabytkowych	Liczba udzielonych porad.	UM

Wykaz skrótów:

- ŁWKZ - Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków,
- WKZ - wojewódzki konserwator zabytków,
- WKP - wojewódzki konserwator przyrody,
- NID - Narodowy Instytut Dziedzictwa,

- MKiDN - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- MDK - Miejski Dom Kultury,
- MHMZW - Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola,
- MBP - Miejska Biblioteka Publiczna,
- UM - Urząd Miasta,
- RM - Rada Miasta,
- GEZ - gminna ewidencja zabytków.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym Programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

1) instrumenty prawne wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- a) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością miasta,
- b) wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- c) ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- d) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- e) ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane,
- f) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska,
- g) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
- h) ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,
- i) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- j) ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu;

2) instrumenty finansowe:

- a) finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością miasta,
- b) udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,
- c) korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje,
- d) ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 333),
- e) ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych,
- f) ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadku i darowizn,
- g) współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego-prywatnego” (PPP);

3) instrumenty społeczne:

a) prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego miasta Zduńska Wola,

b) edukacja kulturowa,

c) pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,

d) informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta,

e) współdziałanie z organizacjami społecznymi;

4) instrumenty koordynacji:

a) realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju miasta, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury miasta, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji),

b) współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków,

c) współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;

5) instrumenty kontrolne:

a) aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,

b) oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta,

c) sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz aktualizacja programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,

d) monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,

e) prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji programu.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą Ustawą dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze miasta z własnej inicjatywy podjęły próbę wygoszparowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów Gminnego programu opieki nad zabytkami. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

1) źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie i powiatowe,
- dotacje gminne,
- dotacje Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji - fundusz kościelny,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- dofinansowanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa,
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu,
- promesa Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu,
- programy Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- fundusze od fundacji;

2) źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła z programu Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027,
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z Ustawą dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 Ustawy określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,

- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- zabytek wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków działając na podstawie przepisów Ustawy, Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014 r. poz. 399) oraz mając na uwadze przepisy zawarte w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1129 i 1598) ustala kryteria i sposób naboru wniosków oraz rozdziału środków finansowych na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami w ramach środków przyznanych przez Wojewodę Łódzkiego, pozostających w dyspozycji Łódzkiego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wnioski o udzielenie dofinansowania zadań składa się w terminach:

- do dnia 28 lutego - na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone w bieżącym roku,
- do dnia 30 czerwca - na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego - regulamin określający zasady, tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków Województwa łódzkiego określa uchwała nr XXXI/629/12 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 18 grudnia 2012 r., dotycząca zabytków nieruchomych, ruchomych lub archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego, znajdujących się na stałe w granicach administracyjnych i posiadających duże znaczenie

dla dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego. Termin składania wniosków wyznaczony w ogłoszeniu o konkursie podanym do publicznej wiadomości.

Dotacje z budżetu powiatu zduńskowolskiego - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXXIX/31/14 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze powiatu, zmienionej uchwałą nr XI/102/15 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 30 października 2015 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze powiatu.

Do konkursu mogą przystąpić jedynie uprawnione podmioty, które złożą wniosek na właściwym formularzu z wymaganymi załącznikami. Złożone wnioski są weryfikowane pod względem formalnym i merytorycznym przez Komisję powołaną przez Zarząd Powiatu Zduńskowolskiego. Skład, organizację oraz tryb pracy Komisji określa załącznik do uchwały nr XI/102/15 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 30 października 2015 r.

Dotacje z budżetu Miasta Zduńska Wola - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXXII/261/16 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, zmieniona uchwałą nr X/198/19 rady Miasta Zduńska Wola z dnia 27 czerwca 2019 r. oraz uchwałą nr XXV/450/20 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 24 września 2020 r. Dotacja może zostać udzielona na prace lub roboty budowlane przy zabytku, które wykonawca zamierza wykonać w roku następnym po roku złożenia wniosku o udzielenie dotacji. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa uchwała budżetowa.

Dotacje Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji - fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. nr 9 poz. 87) i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia zakresu celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacją mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczając obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, kanalizacyjnej. W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie na remont ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych takich jak: instrumenty muzyczne, dzwony oraz stałych elementów wystroju wewnątrz takich jak: ołtarze, freski, posadzki. Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o dotację na realizację zadania w zakresie wspomaganie kościelnej działalności charytatywno-opiekuńczej do których stosuje się uregulowania zawarte w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347) oraz ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2017 r. poz. 1153).

Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć

remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa. Celem termomodernizacji budynku jest zmniejszenie zużycia energii oraz powiązane z tym zmniejszenie kosztów zapewnienia odpowiednich warunków komfortu użytkowania i odpowiedniego mikroklimatu w pomieszczeniach, natomiast przedsięwzięć remontowych zmniejszenie tzw. luki remontowej. Zjawisko to koncentruje się w najstarszych zasobach mieszkaniowych, prowadząc do bardzo wysokiego zużycia technicznego i funkcjonalnego.

Zgodnie z Ustawą z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu [Dz.U. 2021 poz. 177 z 28 stycznia 2021 roku rozdział 6b art. 53j ust. 1 pkt.7, art. 53k pkt.7 i 9] Instytut prowadzi działalność związaną z upamiętnieniem historycznych wydarzeń, miejsc oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa narodu Polskiego, zarówno w kraju, jak i za granicą, a także walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w ogólności w zakresie dokonywania trwałych upamiętnień faktów, wydarzeń i postaci związanych z miejscami walk i męczeństwa. Zadania realizuje w szczególności poprzez współpracę m.in. z organami jednostek samorządu terytorialnego poprzez finansowanie i przeprowadzanie prac mających na celu trwałe upamiętnianie faktów, wydarzeń i postaci związanych z miejscami walk i męczeństwa podejmowanymi z inicjatywy własnej lub na zasadzie porozumienia pomiędzy Instytutem Pamięci Narodowej Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu a Jednostką Samorządu Terytorialnego.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2021-2024 realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce.

Celem generalnym systemu funduszy jest poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku oraz działania na rzecz transformacji do gospodarki niskoemisyjnej przy pełnym oraz zgodnym z zasadami zrównoważonego rozwoju wykorzystaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej i innych środków zagranicznych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną.

Program Dom Kultury+

Organizatorem Programu Dom Kultury+ jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem programu jest zwiększenie zaangażowania domów kultury, ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w życie społeczności lokalnych poprzez odkrywanie i wspieranie oddalonych inicjatyw kulturotwórczych, realizowanych przez mieszkańców gmin miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura-Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

Bardzo Młoda Kultura. Wieloletni program wspierania edukacji kulturowej

Bardzo Młoda Kultura to program dotacyjny Narodowego Centrum Kultury. Zadaniem projektu jest projektowanie, testowanie i wdrażanie rozwiązań, które mają zbliżyć sferę edukacji i sferę kultury. Rolą programu jest budowanie systemu, w którym kultura jest narzędziem do kształtowania ważnych społecznie umiejętności i postaw, w szczególności związanych ze współpracą, kompetencjami komunikacyjnymi, kreatywnością i innowacyjnością w działaniu.

O dofinansowanie w ramach programu mogą się ubiegać samorządowe instytucje kultury. Przy realizacji zadania wskazane jest nawiązanie współpracy poprzez zawarcie porozumienia lub utworzenie konsorcjum z następującymi podmiotami:

- kuratoriami oświaty, centrami i ośrodkami doskonalenia nauczycieli,
- publicznymi i/lub niepublicznymi instytucjami oświatowo-wychowawczymi,
- organizacjami pozarządowymi,
- instytucjami kultury,
- innymi podmiotami działającymi na polu edukacji kulturowej w województwie.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu 2021-2022

Programy mają na celu dofinansowanie zadań o charakterze projektowym z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów. Skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych.

Programy na 2021 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- programy artystyczne, w tym: narodowa kolekcja sztuki współczesnej Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, teatr, taniec, muzyczny ślad, wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży, sztuki wizualne, film, zamówienia kompozytorskie, muzyka, promocja kultury polskiej za granicą,
- programu edukacyjne, w tym: kultura dostępna, edukacja kulturalna, edukacja artystyczna,
- programy promujące czytelnictwo, w tym: partnerstwo dla książki, promocja czytelnictwa, czasopisma, literatura,
- programy z zakresu dziedzictwa kulturowego i historycznego w tym: wspieranie działań muzealnych, groby i cmentarze wojenne w kraju, miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju, miejsca pamięci narodowej za granicą, wspieranie archiwów, bibliotek i muzeów poza krajem, ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą, kultura ludowa i tradycyjna, badanie polskich strat wojennych, ochrona zabytków archeologicznych, ochrona zabytków,
- programy infrastrukturalne i inne, w tym: infrastruktura domów kultury, infrastruktura kultury, infrastruktura szkolnictwa artystycznego, kultura cyfrowa, rozwój sektorów kreatywnych, promesa dla kultury.

Program na 2022 r. przewidziany w ramach dziedzictwa kulturowego to Program ochrony zabytków

Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowany poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania, jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2021-2027

Obecnie trwają prace nad programami Interreg 2021-2027. Projekty programów Interreg są opracowywane przez międzynarodowe grupy robocze. W ich pracach uczestniczą przedstawiciele wszystkich państw uczestniczących w danym programie.

Program Interreg Polska-Saksonia 2021-2027:

Priorytet 1: Pogranicze przyjazne środowisku – przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu

Priorytet 2: Pogranicze otwarte na edukację, kulturę i turystykę

Priorytet 3: Pogranicze otwarte na dialog mieszkańców i instytucji

Program Interreg Polska-Słowacja 2021-2027:

Priorytet 1: Przyjazne naturze i bezpieczne Pogranicze

Priorytet 2: Lepiej połączone Pogranicze

Priorytet 3. Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze

Priorytet 4. Współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza

Program Interreg Polska-Rosja 2021-2027:

Priorytet: Środowisko

Priorytet: Zdrowie i opieka długoterminowa

Priorytet: Turystyka

Priorytet: Współpraca

Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027

Priorytet 1. Innowacyjne społeczeństwa

Priorytet 2. Społeczeństwa rozważnie korzystające z wody

Priorytet 3. Społeczeństwa neutralne dla klimatu

Priorytet 4. Zarządzanie współpracą

Interreg Europa Środkowa 2021-2027

Priorytet 1. Współpraca na rzecz inteligentnej Europy Środkowej

Priorytet 2. Współpraca na rzecz bardziej zielonej Europy Środkowej

Priorytet 3. Współpraca na rzecz lepiej połączonej Europy Środkowej

Priorytet 4. Poprawa systemu zarządzania współpracą w Europie Środkowej

Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie międzynarodowych działań artystycznych, kulturalnych i audiowizualnych. W ramach edycji 2021-2027 program przeznaczył 2,4 mld euro na dofinansowanie realizacji projektów w obszarze kultury i sztuki. Głównymi celami programu są promocja europejskiej różnorodności kulturowej i dziedzictwa, budowanie kompetencji profesjonalistów, rozwój publiczności europejskich dzieł m.in. poprzez zwiększanie dostępu do kultury i utworów audiowizualnych. Program wdrażany jest przez trzy komponenty:

- media – celem jego jest wsparcie i promocja europejskiej kultury audiowizualnej, zwiększenie cyrkulacji dzieł europejskich, profesjonalizacja sektora audiowizualnego;

- kultura – jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do publicznych oraz prywatnych instytucji, organizacji i innych podmiotów aktywnie działających w sektorach kultury oraz kreatywnym. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki zwiększenie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji;

- międzysektorowy – jest częścią programu, która wspiera międzynarodowe działania oparte na partnerskiej współpracy organizacji i instytucji sektorów kultury, kreatywnego i audiowizualnego. Promuje twórczości na styku różnych sektorów m.in. poprzez wsparcie eksperymentalnych podejść wdrażania innowacyjnych technologii i rozwiązań w tworzeniu, udostępnianiu, dystrybucji i promocji treści kultury, z uwzględnieniem ich potencjału rynkowego.

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027

Program ten stanowi kontynuację dwóch wcześniejszych programów Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 oraz 2014-2020.

Głównym celem Programu jest poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, w tym poprzez:

- obniżenie emisyjności gospodarki,
- transformację w kierunku gospodarki przyjaznej środowisku i o obiegu zamkniętym,
- budowę efektywnego i odpornego systemu transportowego o jak najniższym negatywnym wpływie na środowisko naturalne,
- dokończenie realizacji odcinków sieci bazowej TEN-T do roku 2030,
- poprawę bezpieczeństwa transportu,
- zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej oraz poprawę odporności systemu ochrony zdrowia,
- wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym.

Program skierowany jest do przedsiębiorstw, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów świadczących usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego, właścicieli budynków mieszkalnych, państwowych jednostek budżetowych i administracji publicznej, dostawców usług energetycznych, zarządców dróg krajowych i linii kolejowych, służb ratowniczych (ratownictwo techniczne) i odpowiedzialnych za bezpieczeństwo ruchu, Państwowej Straży Pożarnej, podmiotów zarządzających portami lotniczymi oraz portami morskimi, organizacji pozarządowych, instytucji ochrony zdrowia, instytucji kultury, kościoły i związki wyznaniowe. Budżet Programu wynosi ponad 25 mld euro z Funduszy Europejskich.

Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027

Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 jest kontynuacją Programu Polska Cyfrowa 2014-2020 i stanowi kolejny etap cyfrowej transformacji kraju. Zakres wsparcia w ramach Programu jest komplementarny ze wsparciem pozostałych programów realizujących cele polityki spójności na lata 2021-2027 oraz innych instrumentów krajowych i unijnych. Celem Programu jest: budowa społeczeństwa gigabitowego w Polsce, udostępnienie zaawansowanych e-usług pozwalających w pełni na elektroniczne załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców (4 i 5 stopień e-dojrzałości usług), zapewnienie cyberbezpieczeństwa poprzez wsparcie w ramach nowego dedykowanego obszaru interwencji, rozwój gospodarki opartej na danych wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwój współpracy na rzecz tworzenia cyfrowych rozwiązań problemów społeczno -gospodarczych, wsparcie rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla jst i przedsiębiorców.

Program kierowany jest przede wszystkim do: przedsiębiorców, administracji publicznej, organizacji pozarządowych, podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, podmiotów leczniczych, instytucji kultury, a jego budżet wynosi ok. 2 mld euro.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) i Norweski Mechanizm Finansowy

Głównym celem Funduszy norweskich i Funduszy EOG jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie EOG oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a państwem-beneficjentem.

Odbiorcami nowej edycji Funduszy norweskich i EOG (2014-2021) jest łącznie 15 krajów UE – czyli 12 państw, które przystąpiły do wspólnego rynku w 2004, 2007 i 2013 r. oraz Grecja i Portugalia. Za koordynację wdrażania Funduszy norweskich i EOG w Polsce odpowiada Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFIPR), pełniące rolę tzw. Krajowego Punktu Kontaktowego (KPK) dla Funduszy norweskich i EOG.

Programy w ramach III edycji Funduszy norweskich i EOG będą wdrażane do 2024 r. Wyjątek stanowi Fundusz Współpracy Dwustronnej, który będzie wdrażany do 30 kwietnia 2025 r.

Programy: Rozwój przedsiębiorczości i innowacje, Rozwój Lokalny, Badania naukowe, Edukacja, Środowisko, Energia i Zmiany Klimatu, Kultura, Zdrowie, Sprawiedliwość, Sprawy Wewnętrzne, Fundusz Współpracy Dwustronnej, Pomoc Techniczna.

Programy zarządzane przez darczyńców: Fundusz NGO, Social Dialogue – Decent Work.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 na 2021 rok

Dokument programowy na lata 2014-2020, będący źródłem finansowania zadań ze środków unijnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego wskazywał priorytety, na które można przeznaczyć środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Aktualnie trwają prace związane z przygotowaniem wytycznych programowych w nowej perspektywie na lata 2021– 2027. Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 wskazywał kluczowe wyzwania w zakresie rewitalizacji i potencjału endogenicznego, zachowania dziedzictwa kulturowego, rozwoju instytucji kultury, efektywnego wykorzystania endogenicznych potencjałów w zakresie przedsiębiorczości i turystyki oraz kompleksowej rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich. Problemem w zakresie dziedzictwa kulturowego i funkcjonowania instytucji kultury są zbyt małe inwestycje na rewaloryzację i wyposażenie. Obiekty zabytkowe w niewielkim stopniu wykorzystywane na cele kulturalne. Instytucje kultury i zabytki znajdujące się w miastach zlokalizowane są na obszarach zdegradowanych i wymagają włączenia w kompleksowe procesy rewitalizacji. Taka diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego i obszarów zdegradowanych

spowodowała podział środków i ich alokację dla obszarów wymagających strategicznej interwencji. Przedsięwzięcia realizowane w ramach VI osi priorytetowej „Rewitalizacja i potencjał endogeniczny” w sposób bezpośredni przyczyniają się do zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych, wsparcia rozwoju obszarów o specyficznych potrzebach i potencjałach endogenicznych.

10. Realizacja i finansowanie przez miasto Zduńska Wola zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z Ustawą, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest miasto Zduńska Wola;

2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze miasta Zduńska Wola.

Miasto Zduńska Wola jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 94 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 11). Miasto jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowane do opieki nad tymi obiektami, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych Miasto powinno dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całe przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobyków.

Tabela nr 11. Obiekty zabytkowe stanowiące własność miasta Zduńska Wola

LP	NR GEZ	ULICA, NUMER DOMU	WŁASNOŚĆ WG EWMAPY	UDZIAŁ WG EWMAPY
1	2	Dąbrowskiego 1	miasto	26/27
			+ 1 osoba prywatna	1/27
2	3	Dąbrowskiego 1	miasto	1/1
3	11	Dąbrowskiego 20	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
4	15A	Dąbrowskiego 23	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
5	23	Dolna 2/Złota 1	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
6	30	Getta Żydowskiego 7	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
7	31	Getta Żydowskiego 7	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
8	37	Juliusza 14	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
9	38	Juliusza 18	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
10	39	Juliusza 20	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
11	40	Juliusza 22	miasto	1/1

			TBS Zarząd	1/1
12	41	Juliusza 26	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
13	42	Juliusza 26	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
14	47	Kolbego 7	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
15	50	Kościelna 3	miasto użytkowanie wieczyste – 2 osoby prywatne	1/1 1/10
16	51	Kościelna 5	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
17	52	Kościelna 6	miasto TBS Zarząd	dz. Nr 391/2; 1/1 1/1
		Kościelna 6	1 osoba prywatna	dz. Nr 391/1; 1/1
18	53	Kościelna 11	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
19	65	Kościelna 28/Mickiewicza 1	miasto	1/1
20	66	Kościelna 28/Mickiewicza 1	miasto	1/1
21	67	Kościelna 33	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
22	75	Aleje Kościuszki 2	miasto użytkowanie wieczyste – Bank PKO S.A. użytkowanie wieczyste – 2 osoby prywatne	1/1 270/1000 48/1000
23	81	Królewska 3	miasto użytkowanie wieczyste – 1 osoba prywatna	1/1 1/5
24	88	Krótką 6	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
25	92	Krucza 3	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
26	95	Krucza 6	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
27	96	Krucza 6	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
28	99	Łaska 2	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
29	101	Łaska 4	miasto + 3 osoby prywatne	1/2 10/20
30	102	Łaska 6	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
31	108	Łaska 15	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
32	110	Łaska 19	Miasto + 2 osoby prywatne	111/240 129/240
33	113	Łaska 22	miasto	1/1

			TBS Zarząd	1/1
34	114	Łaska 24	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
35	116	Łaska 35	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
36	117	Łaska 35	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
37	122	Łaska 38	miasto TBS Zarząd	1/1
38	123	Łaska 41	miasto	27/48
			+ parafia ewangelicka	21/48
			TBS Zarząd	1/1
39	127	Łaska 54	miasto	1/1
40	128	Łaska 55	miasto	1/1
41	129	Łaska 60	miasto	1/1
42	133	Łaska 90	miasto	1/1
			Zarząd	Prezydent Miasta Zduńska Wola
43	142	Narutowicza 2	miasto	1/1
44	144	Narutowicza 7	miasto	1/1
45	157	Paprocka 13	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
46	159	Piaskowa 6	miasto	1/1
47	164	Plac Wolności 2	Miasto	1/2
			+ 10 osób prywatnych	0
			TBS Zarząd	1/1
48	165	Plac Wolności 2	miasto	1/2
			+ 10 osób prywatnych	0
			TBS Zarząd	1/1
49	166	Plac Wolności 3	miasto TBS Zarząd	dz. nr 385; 1/1 1/1
		Plac Wolności 4	+ 14 osób prywatnych	dz. nr 384; 1/1
50	167	Plac Wolności 5	miasto TBS Zarząd	dz. nr 384; 1/1 1/1
		Plac Wolności 5a	+ miasto	dz. nr 382/2; 1/1
		Plac Wolności 5b	+ 1 osoba prywatna	dz. nr 382/4; 1/1
51	168	Plac Wolności 6	miasto	1/1
52	170	Plac Wolności 9	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
53	171	Plac Wolności 9a	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
54	175	Plac Wolności 24	miasto	929/1000
			+ 1 osoba prywatna	71/1000
55	176	Plac Wolności 24	miasto	1/1
56	182	Pomorska 5	miasto	1/1
57	183	Pomorska 9	miasto	1/1
58	186	Pomorska 13	miasto	1/1
59	192	Sieradzka 23	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1

60	193	Sieradzka 26	miasto	1/1
61	194	Sieradzka 28	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
62	196	Sieradzka 30	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
63	197	Sieradzka 33	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
64	200	Sieradzka 61	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
65	201	Sieradzka 61	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
66	204	Szadkowska 17	miasto	1/1
67	205	Szadkowska 19	miasto	1/1
68	206	Szadkowska 21	miasto	1/1
69	207	Szadkowska 29	miasto	1/1
70	227	Złota 10	miasto	1/1
71	231	Złota 25	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
72	232	Złota 29B	miasto	1/1
73	235	Złotnickiego 3	miasto	1/1
74	238	Złotnickiego 7	miasto Muzeum Historii Miasta	1/1 1/1
75	239	Złotnickiego 7	miasto Muzeum Historii Miasta	1/1 1/1
76	241	Złotnickiego 12	miasto	1/1
77	242	Złotnickiego 13	miasto	1/1
78	247	Złotnickiego 23	miasto użytkowanie Komenda Hufca ZHP	1/1 1/1
79	249	Złotnickiego	miasto	1/1
80	250	Karsznice, Grunwaldzka 1	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	21270/103510 (~20,5%)
			użytkowanie wieczyste – 19 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	82240/103510 (~79,5%)
81	251	Karsznice, Grunwaldzka 2	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	9470/126617 (~7,5%)
			użytkowanie wieczyste – 23 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	117147/126617 (~92,5%)
82	253	Karsznice, Grunwaldzka 4	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	4090/84110 (~4,9%)
			użytkowanie wieczyste – 12 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	80020/84110 (~95,1%)
83	254	Karsznice, Grunwaldzka 5	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	12310/85760 (~14,4%)

			użytkowanie wieczyste – 10 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	73450/85760 (~85,6%)
84	255	Karsznice, Grunwaldzka 6	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	6720/85450 (~7,9%)
			użytkowanie wieczyste – 13 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	78730/85450 (~92,1%)
85	261	Karsznice, Karsznicka 56	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	5130/16830 (~30,5%)
			użytkowanie wieczyste – 1 osoba prywatna	11700/16830 (~69,5%)
86	268	Karsznice, Karsznicka 118	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	5490/96910 (~5,7%)
			użytkowanie wieczyste – 19 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	Pozostałe
87	279	Karsznice, Plac Zwycięstwa 1	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	20540/101730 (~20,2%)
			użytkowanie wieczyste – 21 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	Pozostałe
88	280	Karsznice, Sylli 2	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	16230/101730 (~16,0%)
			użytkowanie wieczyste – 21 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	85500/101730 (~84,0%)
89	281	Karsznice, Wojska Polskiego 3	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	8832/102945 (~8,6%)
			użytkowanie wieczyste – 21 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	94113/102945 (~91,4)
90	282	Karsznice, Wojska Polskiego 8	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	17855/102735 (~17,4%)
			użytkowanie wieczyste – 20 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	84880/102735 (~82,6%)
91	283	Karsznice, Wojska Polskiego 9	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	10350/94300 (~11,0%)
			użytkowanie wieczyste – 17 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	83950/94300 (~89,0%)
92	285	Karsznice,	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	9810/94120

		Wojska Polskiego 14		(~10,4%)
			użytkowanie wieczyste – 17 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	84310/94120 (~89,6%)
93	286	Karsznice, Wojska Polskiego 16	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	17349/101259 (~17,1%)
			użytkowanie wieczyste – 20 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	82910/101259 (~81,9%)
94	291	Karsznice, 1-go Maja 6a i 6b	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	6540/85425 (~7,7%)
			użytkowanie wieczyste – 11 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	78885/85425 (~92,3%)

Miasto planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków w latach obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami. Środki przeznaczone na zabytki są zabezpieczane w budżecie miasta w przypadku realizacji zadań określonych w Programie. Inaczej jest w kwestii udzielania dotacji na prace lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków. Kwota udzielanego dofinansowania nie jest stała i uzależniona jest od ilości wpływających wniosków. Zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXXII/261/16 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2017 r. poz. 488, z 2019 r. poz 4266 oraz z 2020 r. poz 5420).

W latach 2013-2014 korzystano z zabezpieczonych środków finansowych na realizację zadań własnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w zakresie:

1) realizacji projektu pn. „Rewitalizacja Centrum Miasta Zduńska Wola”, w tym przebudowy 5 kamienic na Placu Wolności ujętych w gminnej ewidencji zabytków - obiekty przy Placu Wolności 9, 9A, 3, 5 i 6 - kwota wydatkowana - 6 285 000,00 zł (kwota dotyczy wydatków poniesionych na remont kamienic w trakcie realizacji projektu pn. „Rewitalizacja Centrum Miasta Zduńska Wola”);

2) wykonania dokumentacji zabytków nieruchomości - dla stanowisk archeologicznych - kwota zabezpieczona - 3 000,00 zł;

3) wystąpienia o dokumentację stanowiącą załącznik do wniosku o wpisanie parku do rejestru zabytków nieruchomości Województwa łódzkiego - kwota zabezpieczona - 800,00 zł;

4) wykonania inwentaryzacji parku wraz z koncepcją jego zagospodarowania - kwota zabezpieczona - 70 540,50 zł;

5) zorganizowania konkursu w celu wyłonienia najlepszego projektu „Koncepcji architektoniczno - budowlanej rozbudowy budynku dworca kolejowego wraz z zagospodarowaniem przyległych terenów przestrzeni publicznej w Zduńskiej Woli” - kwota zabezpieczona - 59 000,00 zł.

Łączna kwota zabezpieczonych środków wyniosła ok. 133 341,00 zł, kwota wydatkowana 6 285 000,00 zł - SUMA: 6 418 341,00 zł.

Natomiast w latach 2015-2016 korzystano z środków na wykonanie następujących zadań:

1) „Rewaloryzacja Parku Miejskiego w Zduńskiej Woli” - Miasto zabezpieczyło w budżecie 1 milion złotych na ten cel. Wartość całego projektu wyniosła 8 791 412 zł. Dofinansowanie

WFOŚiGW w Łodzi wyniosło 3,5 mln, a z RPO Województwa Łódzkiego Miasto pozyskało 2 861.485 zł.;

2) przyznanie w 2015 r. dotacji w wysokości 236 000,00 zł na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku: instrumencie organowym w Bazylice Mniejszej p.w Wniebowzięcia N.M.P w Zduńskiej Woli, stanowiącym część składową zabytku wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 382/A;

3) przyznanie w 2016 r. dotacji w wysokości 10 000,00 zł na prowadzenie prac konserwatorsko-restauratorskich zabytkowych wypraw tynkarskich prezbiterium i transeptu w Bazylice Mniejszej p.w. Wniebowzięcia NMP w Zduńskiej Woli, wpisanej do rejestru zabytków pod numerem 382/A;

4) przyznanie w 2020 r. dotacji w wysokości 30 000,00 zł na dofinansowanie prac i robót budowlanych polegających na wymianie zabytkowych okiennic w budynku kościoła ewangelicko-angabsburskiego w Zduńskiej Woli;

Zaleca się, aby finansowe wsparcie miasta w latach 2021-2024 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie miasta w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłoby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną Miasta.

Zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe miastu lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto. (w zakresie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) miasto może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

11. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane.
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska.
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach.
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.
14. Ustawa z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
15. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.
16. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.
17. Materiały udostępnione przez Urząd Miasta w Zduńskiej Woli.
18. Materiały udostępnione przez Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola.
19. Materiały konserwatorskie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi.
20. Program opieki nad zabytkami dla miasta Zduńska Wola na lata 2017-2020, opracowany przez firmę mART z siedzibą 53-533 Wrocław przy ul. Zielińskiego 45/14.
21. www.zdunskawola.pl.
22. www.powiatzdunskowolski.pl.
23. www.lodzkie.pl.
24. www.nid.pl.
25. www.nimoz.pl.
26. www.gov.pl.
27. www.funduszeuropejskie.gov.pl
28. www.isap.sejm.gov.pl.
29. www.wikipedia.pl.

12. Spis tabel

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków miasta Zduńska Wola.
2. Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków miasta Zduńska Wola.
3. Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Zduńska Wola.
4. Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Zduńska Wola.
5. Tabela nr 5. Analiza SWOT.
6. Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I.
7. Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II.
8. Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr III.
9. Tabela nr 9. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr IV.
10. Tabela nr 10. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr V.
11. Tabela nr 11. Obiekty zabytkowe stanowiące własność miasta Zduńska Wola.

OPRACOWANIE:
BIURO STRATEGII I ROZWOJU MIASTA
URZĘDU MIASTA ZDUŃSKA WOLA

UZASADNIENIE

projekt uchwały w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Zduńska Wola na lata 2021-2024

Miasto Zduńska Wola zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 i 1834) w zakresie zadań własnych realizuje sprawy dotyczące zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki na zabytkami nakłada na gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 i 954). Prezydent Miasta zobowiązany jest do sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Program przedstawiany jest Radzie Miasta po uzyskaniu pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z realizacji Programu Prezydent Miasta sporządza sprawozdanie co dwa lata, które przedstawia Radzie Miasta.

Zgodnie z zapisem art. 87 ust. 1 program ten ma na celu :

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Pozytywna opinia Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków została wydana w dniu 27 października 2021 roku.

Z up. PREZYDENTA MIASTA
Krystyna Bąk

DYREKTOR
BIURA STRATEGII I ROZWOJU MIASTA

ZASTĘPCA PREZYDENTA

Paweł Szewczyk

PREZYDENT MIASTA

Konrad Pokora

Z up. PREZYDENTA MIASTA
Michalina Łagunionok

ZASTĘPCA DYREKTORA
BIURA STRATEGII I ROZWOJU MIASTA

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków
90-425 Łódź, ul. Piotrkowska 99

Łódź, 27 października 2021 r.

WUOZ-PP.5120.20.2021.LL.KST

**Prezydent Miasta Zduńska Wola
Ul. Stefana Żłotnickiego 12
98-220 Zduńska Wola**

Na podstawie art. 87 ust. 3 i art. 91 ust. 4 pkt. 1 i 4, Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2021 r. poz. 710), oraz art. 106 Kodeksu postępowania administracyjnego z dnia 14 czerwca 1960 r. (t.j. Dz. U. 2021 r. poz. 735), Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków po zapoznaniu się z :

Projektem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Zduńska Wola na lata 2021-2024,

przedłożonym z upoważnienia Prezydenta Miasta Zduńska Wola przez Zastępcę Prezydenta pismem znak: SRM.411.5.2021 z dnia 13 października 2021 r. (data wpływu: 18.10.2021r.)

opiniuję

pozytywnie w/w projekt Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Zduńska Wola na lata 2021-2024.

Projekt Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Zduńska Wola na lata 2021-2024 został wykonany zgodnie z wymogami ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2021 r. poz. 710).

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków

Aleksandra Stępień

/opatrzone podpisem elektronicznym/

Otrzymują :

1. Adresat
2. a/a

Sprawę prowadzi:

Lidia Lamcha – naczelnik wydziału planowania przestrzennego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi,
Tel. (42) 635-80-18

Klaudia Steczek – inspektor ochrony zabytków, Tel. (42) 631-78-95

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi
90-425 Łódź, ul. Piotrkowska 99,
tel.: (+48) 42 6317892, fax: (+48)42 6301783
e-mail: sekretariat@wuoz-lodz.pl
<http://www.wuoz-lodz.pl/bip/>
ePUAP/WUOZ-Lodz/Skrytka

Administratorem danych osobowych jest
Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków. Dane przetwarzane są w celu realizacji
czynności urzędowych. Masz prawo do dostępu, sprostowania, ograniczenia
przetwarzania danych. Więcej informacji znajdziesz na stronie www.wuoz-lodz.pl
w zakładce ochrona danych osobowych lub pod numerem telefonu /(+48) 42 6317892,